

Göçmen Öğrencilerin Uyumlarında Temasın Rolü¹

The Role of Contact in The Integration of Immigrant Students

Naif ERGÜN²

Derleme / Review

Geliş Tarihi / Received: 14.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 26.04.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1103431

Atıf / Citation: Ergün, N., (2022). “Göçmen Öğrencilerin Uyumlarında Temasın Rolü”, OÜSOBİAD 12 (2), 1477-1508, Doi: 10.48146/odusobiad.1103431

Öz

Göçmen bireyler sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik birçok problem yaşamaktadır. Bu problemlerin başında ise göçmenlerin göç ettikleri yerde yaşadıkları uyum problemleri gelmektedir. Göçmenlik olgusu kendi içinde birçok farklı göç türünü barındırmaktadır. Bu yüzden bu çalışmada göçmenlik olgusu, bir ülkeden veya bir yerden başka bir ülkeye veya aynı ülkenin içinde farklı bir yere daimi veya geçici göç etmeyi ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Bu kapsamda, bu çalışmada göçmen öğrenciler ile kast edilen mülteci/sığınmacı/ekonomik veya başka nedenlerden kaynaklı göç eden öğrencilerin tümü için kullanılmıştır. Bu anlamda bu çalışmanın amacı, göçmen öğrencilerin toplumsal uyumlarında temasın önemini ve göçmen çocuklarına yönelik önyargı ve ayrımcı tutumları düşürmede temasın etkisini inceleyen araştırmaları sistematik bir şekilde incelemektir. Çalışma kapsamında 2000 yılı sonrasında göçmen çocukların okula uyumlarına yönelik Web of Science ve DergiPark veri tabanlarında Türkçe ve İngilizce dillerinde yayımlanmış araştırma makaleleri içerik analiziyle incelenmiştir. Çalışma bağlamında incelenen 47 makale sonucunda ‘doğrudan temas’ (olumlu ve olumsuz temaslar) ve ‘dolaylı temas’ (e-temas, yayılmacı temas, hayali temas, para-sosyal temsili temas ve kuşaklararası aktarımlı temas) türlerinde araştırmalara rastlanmıştır. Bu çalışmaların çoğunda gruplar arası temasın göçmen çocuklara yönelik önyargıyı, ayrımcı tutumları zayıflatma etkisine bakılmış ve temas türlerinin tümünün göçmen çocuklara yönelik olumsuz tutumları düşürdüğü ve göçmen çocukların uyumunu iyileştirmede önemli bir rolü olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Göçmen, Uyum, Temas, Okula uyum, Sosyal uyum

Abstract

Immigrants experience social, economic, political and psychological problems. One of the most fundamental of these problems is the integration problems they experience in the place where they migrated. In this study, the concept of immigration is used for all types of immigration which people immigrate or migrate or emigrate from their country or homeland to another country or somewhere else in their country for any reason. Therefore, immigration concept in this study contains refugee, assylum seeker, labor migration etc. In this context, this study aims to examine the importance of contact in the social integration of immigrant students and the effect of contact in reducing prejudice and discriminatory attitudes towards immigrant

¹ Bu çalışmanın giriş bölümünün bir kısmı Mardin Artuklu Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırmaları Merkezi (MAÜGÖÇ) ve Ortadoğu Araştırma Merkezi (ORSAM) tarafından organize edilmiş Uluslararası Göçmen Çocukların Eğitimi Sempozyumunda sunulmuştur.

² Dr. Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, e-mail: naifergun@artuklu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5346-5053>

students. Within the scope of the study, research articles published in Turkish and English languages in Web of Science and DergiPark databases for the integration of immigrant children to school after the year 2000 were analyzed by content analysis. As a result of 47 articles examined in the context of the study, researches were found on the types of 'direct contact' (positive and negative contacts) and 'indirect contact' (e-contact, expansionist contact, imaginary contact, para-social contact, and intergenerational transmission contact). In most of these studies, the effect of intergroup contact on reducing prejudice and discriminatory attitudes towards immigrant students has been examined and it has been thought that all types of contact reduce negative attitudes towards immigrant students and may have an important role in improving the integration of immigrant students.

Keywords: Refugee, Immigrant, Integration, Contact, School adjustment, Social integration

Giriş

Göç olgusunun iki yönü olduğu söylenebilir: birincisi göçmenlerin göç öncesi, göç anı ve göç sonrasında yaşadıkları problemler ve etkileri, ikincisi ise göç edilen yerdeki yerel halkın göçten etkilenme şekilleri ve bu etkilenmenin göçmenlere yansımaları şeklinde sıralanabilir (Bozdağ ve Bilge, 2019; Ergün, 2020). Göçün birey üzerindeki olası etkileri arasında sosyal etkiler (dışlanma, ayrımcı tutum ve davranışlar, uyum problemleri, ekonomik problemler), politik etkiler (politik düzenlemeler, toplumsal hareketler, toplumlar arası bütünleşme) ve psikolojik etkiler (TSSB, anksiyete, stres, depresyon) yer almaktadır. Göçmenler buldukları yerden başka bir yere göç ettiklerinde göç yaşantıları sonucunda ortaya çıkan döngüler her ne kadar travmatik olsa da göçmenlerin gittikleri yerde kabul görmeleri ve gittikleri yerin kültürüne ve sosyal yapısına uyum sağlamaları da son derece önemlidir.

Toplumsal uyumda zorlanan ve psikolojik problemleri daha yoğun yaşayan göçmenlerle bilimsel çalışmalar gerçekleştirilmektedir lakin bu çalışmaların daha sistemli bir çerçevede gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle uyum sorununu atlatmanın en etkili yollarından biri olarak göçmenlerin göç edilen yerdeki halkla temaslarının sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesinin öneminin vurgulanması gerekmektedir. Burada göçmenin yaşayabileceği bir dışlanma durumu (özellikle dışlanmanın sistematik olduğu durumlarda), göçmenlerin topluma uyumunu zorlaştıracaktır (Ergün, 2020). Göçmen (herhangi bir nedenle kendi ülkelerini terk etme) gruplar arasında mültecilerin (zorunlu bir şekilde başka bir ülkeye sığınma) toplumla uyum sağlamalarında diğer göçmen gruplarına nazaran daha dezavantajlı konumda olduklarına yönelik bir çok araştırma mevcuttur (Örn., Heeren vd., 2014; Lindert vd., 2009). Bunun birçok nedeni olabilir ve bunun başında belki de mültecilerin göç ederken yaşadıkları zorluklar, göç öncesi yaşanmış travmatik süreçler, plansız bir göç yaşamaları ve beklenmedik durumlarla karşılaşmalarının daha yoğun olması gibi sebepler sıralanabilir. Bu çalışma özelinde farklı tür göçün etkileri çalışılmaktan ziyade herhangi bir nedenden dolayı kendi ülkesinden başka bir ülkeye veya aynı ülke içinde bir şehirden başka bir şehre göç eden tüm bireyleri kapsayacak şekilde incelenmiştir. Bu yüzden kullanılan göçmen kavramı zoraki göç türleri örneğin mülteci ve sığınmacılar, iş temelli göçmenler ve eğitim amaçlı göçmenlerin tümünü kapsar nitelikte kullanılmıştır.

Göçmenler, göç süreci içinde yaşadıkları travmatik süreçlere ek olarak göç ettikleri yerlerin sosyo-kültürel ortamına uyum sağlamak ve yerel halk tarafından kabul görmek için de zorlayıcı bazı süreçlerden geçebilmektedirler. Bu travmatik süreçleri yetişkinler, çocuklar ve kadınlar çok farklı düzeylerde deneyimlemektedirler. Fakat çocukların bu süreçlerden çok fazla etkilendikleri

bilinmektedir (Bozdağ ve Bilge, 2019; Frounfelker vd., 2020). Çocukların göç ettikleri yerin sosyo-kültürel yapısına uyum sağlayabilmeleri için olabildiğince hızlı bir şekilde okula kazandırılmaları zaruridir. Okulun diğer sosyal kurumlardan farklı olarak daha kontrol edilebilir bir yapısı olduğundan okulda toplumsal uyum ve kültürlenme süreçleri daha sağlıklı bir şekilde gelişebilmektedir. Özellikle yapılandırılmış programları sayesinde okulun, göç edilen ülkenin dilinin, toplumun kültür ve normlarının öğretilmesinde işlevsel bir sorumluluğu bulunmaktadır. Okul, bu açıdan, sosyal uyumun hızlı bir şekilde gelişebildiği ve bireylerin toplumla bütünleştiği önemli kurumlardan biridir.

Göçmen çocukların topluma uyumlarında okulun önemli bir işlevi vardır. Okul dışında kalma ve okuldan erken ayrılma oranları arttıkça göçmen çocukların buldukları sosyal çevreye uyum sağlamaları da o denli sekteye uğrayabilmektedir. Ayrıca okuldan kopan göçmen çocukların buldukları ülkede geleceğe umutla bakmayabilirler. Yaşanan çeşitli olumsuz yaşantılar ise göçmen çocukların psikolojik açıdan olumsuz etkilenmelerine ve toplumda uyum problemleri yaşamalarına neden olabilmektedir (Kirmayer vd., 2011). Bu yüzden denilebilir ki göçmenlerin psikolojik açıdan iyi oluşları, sosyal uyumları ve toplumla bütünleşmeleri için okul yaşantılarının önemli bir işlevi bulunmaktadır. Trueba'ya (1988) göre okuldaki aşırı ve kalıcı stres, yeni bir kültüre uyum sağlamaya çalışan çocuklar için ciddi riskler doğurabilmektedir. Bu durum okul yaşantılarının önemini ön plana alırken diğer yandan olumsuz yaşantılar stresi artırarak uyum önünde engeller yaşatabileceğini göstermektedir.

Göçmen çocukların uyumlarında okulun önemli işlevine karşın göçmen çocukların okula katılım oranları oldukça düşüktür (Coşkun vd., 2017). Türkiye'de Mart 2021 itibariyle 3,5 milyonu aşkın Suriyeli göçmenin olduğu ve bunların büyük çoğunluğunun, yaklaşık 1.7 milyonunun, çocuk yaşta oldukları bilinmektedir (Mülteciler Derneği, 2021). Mülteciler Derneğinin paylaştığı rakamlara bakıldığında zorunlu okul çağında olan Suriyeli mülteci sayısının bir milyonu aşabileceği tahmin edilebilir. UNICEF'in 2019 raporunda ise, Türkiye'de bir milyon civarında okul çağında olan mülteci çocuğun yaşadığı ama 400 bin civarında mülteci çocuğun okul dışında kaldığı belirtilmektedir (UNICEF, 2019). Türkiye'deki okul dönemindeki çocukların sayısına dair yapılan değerlendirmelerle paralel olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), göçmen çocukların okula katılımlarını sağlamak için Hızlandırılmış Eğitim Programı (HEP) ile yaşı ilerde olan çocuklara bir dizi eğitim vererek yaşlılarıyla aynı sınıfa geçmelerini sağlayıcı çalışmalar yapmaktadır. Bunu sağlamak üzere, Türkçe dil, sayısal ve okuma yazma becerilerini geliştirmek amacıyla programlar düzenlenerek göçmen çocukların yaygın eğitime katılımları için 12 farklı il merkezinde HEP programları uygulanmaktadır (UNICEF, 2019). Bütün bu çabalara rağmen göçmen çocuklar arasında hâlâ okula devam edemeyen çocukların olduğu görülmektedir. Ayrıca okul ortamında uyum sıkıntıları yaşadıklarından dolayı okulu terk etmek zorunda kalan göçmenler de bulunmaktadır. Bundan dolayı göçmenlerin önemli bir kısmının okuldan ve okulun sağladığı olanaklardan hâlâ faydalanamadıkları ve göçmen çocukların toplumsal uyumunun sekteye uğradığı söylenebilir. Öte yandan Bozdağ'ın (2020c) belirttiği gibi okullarda göç sonrası çeşitliliğin artması ve sonuç olarak çeşitlilik ve farklılıkların yönetimi konusunda ciddi eksikliklerin olması da göçmenlerin çocukların toplumsal uyumunda önemli bir engel olarak görülebilir.

Göçmen çocukların okula devam etmemeleri ve okuldaki öğrenme süreçlerini sürdürmemelerinin nedenlerinin incelenmesi önemlidir. Göçmenlerin okullarda yaşadıkları problemlerin tespit edilmesine ve okul dışı kalma nedenlerine ilişkin ulusal ve uluslararası araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırma sonuçlarına göre göçmenlerin okullarda dil problemleri yaşadıkları, ayrımcı tutuma maruz kaldıkları, sosyal uyum problemleri yaşadıkları ve bunların da akademik başarıyı etkilediği tespit edilmiştir (Alpaydın, 2017; Sarmini vd., 2020; Topçu vd., 2019). Yaşanılan bu problemleri aşmak için deneysel çalışmalar yapan araştırmalar ve projeler mevcuttur. Bu anlamda göçmen çocukların uyumu önündeki en önemli engel olan dil bariyerini ortadan kaldırmak için dil öğretimi yapılmaktadır (UNICEF, 2019). Bunların tümü çok önemli olmakla birlikte yerel ve göçmen çocuklar arasındaki bağın güçlendirilmesi ve gruplar arası etkileşimlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmeleri için de çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, iki grubun etkileşimini güçlendirmek, önyargı ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak için Allport'un (1954) ortaya koyduğu gruplararası temas kuramından faydalanılabilir.

Yapılan birçok araştırmada gruplararası temas kuramının iki grubun etkileşiminden doğabilecek ayrımcı tutum ve davranışları sağaltmada ve önyargıları düşürmede önemli bir kuram olduğu ortaya konmuştur (Pettigrew ve Tropp, 2006; Pettigrew vd., 2011). Dolayısıyla bu kuramın ortaya koyduğu savda dış gruplara yönelik ayrımcı tutum ve davranışları düşürürken dış grup üyelerinin içinde buldukları topluma uyumdaki rolünün incelenmesi önemlidir. Mevcut tüm çalışmalar ve derlemeler genelde önyargı ve ayrımcı tutumları düşürmede temas kuramının etkisini incelemiştir. Bu anlamda bu çalışma belki de bir konuda bir ilk olma özelliği taşıyabilir. Ayrıca dış grup gibi geniş bir kavramsallaştırmadan Türkiye'nin ve dünyanın önünde çok önemli bir sorun teşkil eden göç olgusu üzerinden ve göçmen öğrenciler üzerinden temas kuramının etkisinin incelenmesi son derece önemlidir. Konunun bu bağlamda daraltılarak incelenmesi ve mevcut alan yazındaki çalışmaların ortaya konması ile alanyazına son derece önemli bir katkı yapılacaktır. Eğer mevcut araştırmalar göçmen çocuk ve gençlerin uyumlarında temas kuramıyla yeterince çalışılmamışsa, bu derleme sayesinde alanyazındaki eksiklik ortaya konularak yeni çalışmalara bir ufuk açabilecektir. Bundan dolayı çalışma kendi içinde birçok özgünlüğü taşımaktadır. Bu bağlamda giriş bölümünde sırasıyla sosyal uyumun ne olduğu, sosyal uyum ile temas ilişkisinin önemi ve son olarak da sosyal temas kuramı ele alınmıştır.

Sosyal uyum nedir ve neden önemlidir?

Uyum sağlayamama çok boyutlu bir sorundur. Bunlar; ortak değerler ve yurttaşlık kültürü, sosyal düzen ve sosyal kontrol, sosyal dayanışma ve refah düzeyi farklılıkları, sosyal ağlar ve sosyal sermaye, bölgesel aidiyet ve kimlik şeklinde sıralanmıştır (Sezgin ve Yolcu, 2016). Göçmenlerle yapılan sosyal uyum çalışmalarında yaygın olarak; sosyal düzen, dayanışma-bütünleşme, gidilen topluma aidiyet duygusu hissetme ve çift kimlik (dual identity) geliştirme gibi unsurlar üzerinde durulmaktadır (örn., Berry, 1992; Martiny vd., 2020; Sezgin ve Yolcu, 2016) ya da kültürlenme ve uyum stratejileri ile çalışmalar yürütülmüştür (örn., Beryy, 1987, 1988, 1992; Bozdağ, 2020a, 2020b; Castro, 2003; Giovannini ve Vezzali, 2011). Sonuç olarak, sosyokültürel uyum ile kast edilen şey göçmen grup ile ev sahibi toplum arasındaki sosyal ve kültürel mesafeyi düşürmektir (Gijberts ve Dagevow, 2007).

Göçmen topluluk ve ev sahibi toplum arasındaki sosyal temasın niteliği arttıkça olumlu sonuçlar doğuran kültürlenme stratejilerinin tercih edilme olasılığı artmaktadır (Bozdağ, 2020a, 2020b; Bozdağ ve Bilge, 2021; Giovannini ve Vezzali, 2011). Göçmen çocukların algıladıkları sosyal destek, özellikle olumlu akran ilişkileri ve genel öz yeterlik düzeyi de kültürlenme süreçlerini etkilemektedir (Motti-Stefanidi ve Masten, 2017). Yerel halkın göçmenlerle ilgili algılarının olumlu olması veya onlara karşı önyargı düzeylerinin düşük olması uyumu kolaylaştıran etmenlerdendir. Ayrıca çifte kimlik gelişiminin göçmenlerin toplumsal uyumlarında olumlu temasın rolü araştırmalarca ortaya konmuştur (Martiny vd., 2020). Bu yüzden göçmenlerin uyumlarındaki değişkenlerin bilinmesi ve bu değişkenlerden hangisinin ne düzeyde sağlanamadığı araştırmalarca daha detaylı bir şekilde ortaya konulmalıdır. Özellikle, çocuk ve genç bireylerin sosyal uyumları önündeki engelleri ortadan kaldırıcı politikalar ve uygulamalar üretilmesi gerekmektedir.

Okulda sosyal uyum için temasın önemi

Okul motivasyonu bireylerin yeni kültüre uyumlarında önemli rol oynamaktadır (Ager ve Strang, 2008). Çünkü göç edilen ülkenin dilinin, toplumun kültür ve normlarının öğretilmesi için yapılandırılmış programların uygulanmasında okulun işlevsel önemi elzemdir. Okul, bu açıdan, sosyal uyumun hızlı bir şekilde edinildiği ve bireylerin toplumla bütünleştiği en önemli kurumdur. Okullar kültürlenmeyi, sosyalleşmeyi ve topluma uyumu kolaylaştıran birincil kurumlardır. Bu nedenle göçmen çocuk ve gençlerin okula aidiyetlerinin önemli olduğu düşünülmektedir (Moreno ve Chuang, 2010). Nitekim okula aidiyetin göçmenlerin ev sahibi toplumla bütünleşmelerine katkı sağladığı araştırma sonucuyla da ortaya konmuştur (Bozdağ, 2020b).

Türkiye’de göçmen çocukların okul yaşantılarına odaklanan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Suriyeli mülteci çocuklarının okul yaşantıları üzerine yapılan araştırmalarda, mültecilere yönelik düşük farkındalıkların oluşu, mülteci çocukların dil bariyerleri, mültecilerin sosyoekonomik problemleri ve mülteci çocukların okul terki gibi problemler bildirilmiştir (Sarmini vd., 2020). Mevcut problemler arasında en çok vurgulanan sorunun dil bariyeri olduğu görülmektedir (Alpaydın, 2017; Topçu vd., 2019). Ayrıca Aras ve Yasun’un (2016) Suriyeli çocuklarla yaptıkları çalışmada, göçmenlerin yaşadıkları dil eksikliğinden dolayı daha fazla desteklenmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (2015) raporunda göçmenlerin yaşadıkları dil bariyeriyle birlikte sosyoekonomik durum, toplumsal kabul, okul içinde destek görememe ve öğretmenlerin göçmen bireylerle çalışırken yaşadıkları sıkıntılar gibi birçok faktör sıralanmıştır. Bu tespitlerin birçoğu öğrencilerin uyumlarını olumsuz etkileyen değişkenlerdir. Serin ve Bozdağ (2020) tarafından yürütülen bir çalışmada, okul yöneticileri ve öğretmenlerin Suriyeli mülteci çocukları, kültürel uyum ve aidiyet sorunları yaşayan, hassas ve yardıma muhtaç ve sorun çıkaran çocuklar olarak görebildiklerine dair bulguların yanında diğer çocuklardan farksız olarak algılayabildiklerini ifade eden söylemler de saptanmıştır. Yönetici ve öğretmenlerin mülteci çocuklara yönelik bu algılarının farklılıkları, okuldaki mülteci öğrenci sayısına göre farklılaştığı görülmektedir. Göçmen öğrencilerin çok olduğu okulda öğrenciler uyum problemi yaşadıklarına dair algılara neden olabilmektedir. Özel ve Altunay-Yılmaz’ın (2021) mülteci öğrencilerin sorunlarını konu alan çalışmalarla ilgili yaptıkları meta analiz çalışmasında, dört tema elde edilmiştir: mülteci uyumu, okul deneyimleri, politikalar ve mülteci sağlığı. Bu temalarda dil bariyerinin ve dil öğrenmenin önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca mülteci öğrencilerin

okul deneyimlerinde arkadaş ve öğretmenlerle olumlu ilişki kurmanın toplumsal uyum ve okulla bağ kurma için önemine dikkat çekilmiştir. Öte yandan Tip ve arkadaşlarının (2019) göçmen yetişkinlerle yaptıkları araştırmada göçmenlerin yerlilerle olan temaslarının, göçmenlerin dil yeterlilikleri ve iyi oluşları arasında aracı bir değişken olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgudan yola çıkarak, göçmen bireylerin ve özellikle çocukların iyi oluşlarını artırmak adına dil becerileri kazandırılması gerekmektedir. Bu durumun hızlandırmak, kolaylaştırmak ve tam öğrenmeyi sağlamak için ancak göçmen ve yerli öğrenciler arasında temasın olumlu yöndeki kalitesini artırmakla mümkündür.

Her ne kadar okulda problemler yaşansa da yapılandırılmış programları ve denetlenebilirliği yüksek bir yer olan okul, toplumsal uyumun güçlendirilmesi ve mülteci çocuklarının buldukları ülkelerde geleceğe umutla bakabilmeleri açısından son derece önemlidir. Bu açıdan okul ortamındaki problemlerin çözümü için öncelikli olarak göçmen çocukların, öğretmenlerin ve yerli çocukların ilişkilerini düzenleyici birtakım çalışmalar yürütülerek okul ortamında olumlu deneyimlerin artırılması gerekmektedir. Bunların başında ise göçmen çocukların buldukları okullarda öğretmenleriyle, yerli çocuklarla ve çevreyle olumlu temasın artırılması gelir. Nitekim yerli öğrencilerin göçmen öğrencilere karşı algılarını ve olumsuz tutumlarını değiştirmek için temas odaklı deneysel çalışmalarda başarı elde edilmiştir. Örneğin, göçmen gruplarla veya kendi grubu dışındaki kişilerle kurulan olumlu arkadaşlık ilişkisine dair hikayeler okuyan öğrencilerinin göçmen öğrencilere yönelik olumsuz tutumlarının, davranışlarının ve algılarının ciddi bir şekilde azaldığı tespit edilmiştir (Cameron vd., 2006; Tercan vd., 2020). Ayrıca, Yanık-Özger ve Akansel'in (2019) okul öncesi göçmen çocukların da olduğu bir grup çocukla yaptıkları çalışmada, öğretmenin sınıftaki tüm çocukları (göçmen ve yerli çocuklar) çalışmalara dâhil etmesinin, öğretmenin dil bariyerini sorun etmeden çocuklarla eşit düzeyde temasta bulunmasının, göçmen çocukların okul bağlarını güçlendirdiği ve göçmen çocukların dil becerilerini olumlu düzeyde geliştirdiği belirlenmiştir. Yine öğretmen-öğrenci ilişkisinin doğrudan ve olumlu olmasının, göçmen çocukların okul ortamına uyumlarında belirleyici bir role sahip olduğu vurgulanmıştır (Rousseau ve Guzder, 2008). Block ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları bir araştırmada, çocukların dil bariyerine karşın öğretmenlerin mülteci çocuklarla olumlu ilişki kurmasının ve onlara karşı kucaklayıcı davranışlarda bulunmasının, göçmen öğrencilerin okulla bağlarını artırdığı bulunmuştur. Sonuç olarak, okul, göçmenlerin sosyal ve kültürel uyumu için büyük bir işleve sahip olduğundan okul ortamlarında olumlu yaşantıların geliştirilebilmesi için göçmen-yerli öğrenciler ve öğretmen-göçmen öğrenci arası olumlu temas ağlarını oluşturacak programlara, projelere ve etkinliklere yer verilmesi elzemdir. Yüksek düzeyde olumlu yaşantı için daha fazla olumlu temasın oluşturulması gerekmektedir.

Gruplararası Temas Kuramı (Intergroup Contact Theory)

Allport'un (1954) çalışmasından bu yana gruplararası önyargıların yüz yüze temasla azaldığı ve gruplararası etkileşimin daha olumluya dönüştüğü birçok çalışmada ortaya konmuştur (Örn., Al Ramiah ve Hewstone, 2013; Pettigrew ve Tropp, 2006; Pettigrew vd., 2011). Pettigrew (1998) sosyal temas hipotezini, koşulların artırılmasından doğan karışıklık ve sürece ilişkin belirsizlik ve genelleme etkisi şeklinde belirtmiştir. Gruplararası temas kuramı, Allport (1954) tarafından gruplararası önyargı ve ayrımcılığı düşürmek amacıyla ortaya atılmıştır. Allport Önyargının Doğası

(The Nature of Prejudice) adlı eserinde bireylerin önyargılarının ve ayrımcı tutumlarının kökenini etraflıca tartışmıştır. Gruplararası temasın her zaman olumlu olamayacağını ve temasın olumsuz olması sonucunda daha fazla önyargı ve ayrımcı tutumların gelişmesine de sebebiyet vereceğini vurgulamıştır. Bu açıdan temasın niceliği ve niteliğinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Temasın niceliği olumlu tutum ve davranışları artırmaktadır (Brown vd., 2007) lakin temas sıklığı yüksek olsa bile bunun nitelik açıdan olumsuz olması durumunda, gruplararası önyargı daha da artmakta ve gruplararası etkileşimin olumsuz şekilde oluşmasına neden olabilmektedir (Barlow vd., 2012; Paolini vd., 2004).

Allport (1954), gruplararası temasın etkili olabilmesi için dört optimum koşulun oluşması gerektiğini ileri sürmüştür: eşit statü, aynı amacı paylaşıyor olmak, iş birliğine dayalı ilişki ve otorite desteği. Allport'tan sonra araştırmacılar temas kuramını birçok açıdan incelemiş ve farklı temas yollarını ortaya koymuşlardır. Pettigrew ve Tropp'un (2006) 515 araştırmayı inceledikleri meta-analiz çalışması bu dört optimum koşulun olmasının önyargıları azaltmakta şart olmadıkları ama bu koşulların sağlandığı durumlarda önyargıları düşürme etkisinin daha güçlü olduğunu göstermiştir.

Pettigrew (1998) temasın yüz yüze etkileşim üzerine kurgulanmış olduğunu lakin günümüzde bu olgunun değiştiğini ve dolaylı temas türlerinin olduğunu altını çizmiştir. Ayrıca asgari koşullara beşinci basamak olarak arkadaşlık kurmanın da dâhil edilebileceğini vurgulamıştır. Pettigrew ayrıca dış gruba dair bilgi toplama, duygusal bağ kurma, davranış değiştirme ve iç grup üyelerine karşı içgörü geliştirme gibi etmenlerin de çok işlevsel olduğunu belirtmiştir.

Son 30 yıllık zaman diliminde doğrudan temasın yanında dolaylı temasın da önyargı üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir (Pettigrew, 1998). Pettigrew, doğrudan teması farklı gruptaki bireylerin yüzyüze etkileşimde bulunmaları şeklinde tanımlamıştır. Yüzyüze iletişimin olumlu olması durumunda olumlu temas, temastan kaçınma veya temasın olumsuz olması durumu yaşandığında ise olumsuz temas olarak belirtilmektedir. Dolaylı temas ise yüzyüze etkileşimin olmadığı temas türü olarak belirtilmiştir. Bu kuramın alan yazınında birçok farklı dolaylı temas örnekleri üzerine çalışmalar yürütülmüş ve her bir dolaylı temasın önyargı ve ayrımcılığı azaltmada etkisi incelenmiştir. Alan yazındaki dolaylı temas türlerine bakıldığında, yayılcı/genişletilmiş temas (Küçükkömürler ve Sakallı-Uğurlu (2017), bir derleme çalışmalarında extended contact için yayılcı temas söylemini kullanmışlardır. Türkçe alanyazında ortak bir dil oluşması için yayılcı temas kullanılması kararlaştırılmıştır) (extended contact), e-temas (e-contact), hayali temas (imagined contact) ve parasosyal-temsili temas (parasocial-vicarious contact) türleri şeklinde sıralandığı görülmektedir (White vd., 2021). E-temas: çevrimiçi ortamda farklı grup üyeleriyle etkileşimde bulunma olarak (White ve Abu Rayya, 2012), yayılcı temas: gruplararası temasın olmadığı ve grup üyeleri aracılığıyla gruba ilgili bilgi olarak grup üyelerinin tutumlarının etkisinde kalma şeklinde (Wright vd., 1997), parasosyal-temsili temas: gruplararası bilgiyi dış gruba gözlemleyerek öğrenmesi şeklinde (Gomez ve Huici, 2008) ve son olarak hayali temas: dış grup üyeleriyle zihinsel simülasyon (hayal kurarak) sağlanması olarak (Turner vd., 2007b) tanımlanmıştır. Alan yazında tanımlanan dolaylı temas örneklerine ek olarak son dönemlerde çocuk ve gençlerin ebeveynlerinin tutumlarının çocukları nasıl etkilediğine yönelik çalışmalar da yapıldığı görülmektedir (Bağcı ve Güngör, 2019; Smith ve Mînescu, 2021). Dolayısıyla her bir temas

türünün göçmen öğrencilerin sosyal uyumu üzerindeki etkisinin nasıl olduğu, göçmenlere yönelik ayrımcı tutum ve davranışları ne düzeyde azalttığı alan yazın kapsamında incelenmiştir.

Gruplararası temas kuramına ilişkin araştırmaların sıklıkla gruplararası önyargı ve ayrımcı tutumları zayıflatma amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Bu kuramın uyum çalışmalarındaki etkileri ya çalışılmamıştır veya kuramın uyum üzerinde dolaylı etkileri üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, White ve diğerlerinin (2014) yaptıkları bir projede iç grup üyelerinde önyargı ve ayrımcı tutumda zayıflamayla birlikte dış gruptakilerde ise olumlu bütünleşme (çifte kimlik gelişimi) olduğu tespit edilmiştir (Bu çalışmada çifte kimlik ile kast edilen şey bir bireyin sahip olduğu etnik veya grup kimliğine ek olarak bir de içinde bulunduğu toplumun kimliğini de taşıması şeklinde belirtilmektedir). Elbette gruplararası temasla önyargı ve ayrımcılık tutumlarının düşürülmesi dış grubun uyumuna hizmet edebilir. Bunun doğrudan test edilmemesi veya çok az sayıda test edilmesi ciddi bir eksikliklerdir. Bu çalışma bağlamında ise öğrenci grupları ile yapılmış olan temas çalışmalarının dış grup üyelerine (göçmenler özelinde) karşı ayrımcı tutum ve davranışları ne düzeyde zayıflattığı ve dış grup üyelerinin uyumuna nasıl katkı sağladığı incelenmiştir.

Çalışmanın amacı

Bu çalışma, temasın göçmen öğrencilere yönelik önyargı ve ayrımcı tutumlara etkisini inceleyen, temas ile göçmen öğrencilere yönelik tutum değişimleri arasında ilişki kuran ve göçmen öğrencilerin uyumu ile temas kuramı arasında ilişki kuran çalışmalarını, içerik analizi yoluyla inceleyerek temasın rolünü açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Bu araştırma kapsamına iki önemli soruya cevap aranmıştır.

1. Göçmen öğrencilerin uyumlarında, gruplar arası olumlu temasın nasıl bir etkisi bulunmaktadır?
2. Hangi temas türü/leri göçmen öğrencilerin sosyal uyumunu artırmaktadır?

Yöntem

Yerli araştırma verileri için DergiPark ve uluslararası alanda ise Web of Science en önemli veri tabanıdır. Bu yüzden bu çalışma kapsamında güncel çalışmaları merkeze almak için 2000 yılı sonrasında göçmen öğrencilerin okula uyumlarına yönelik Web of Science ve DergiPark veri tabanlarında Türkçe ve/veya İngilizce yayınlanmış araştırma makaleleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bağlamında veriler, doküman incelemeleri şeklinde toplanmıştır. Temasın göçmen çocukları nasıl etkilediğine dair yapılmış araştırmaların doküman incelemeleri iki ölçüt üzerine oluşturulmuştur: öğrencilerin uyumları önündeki engellerde temasın rolünün araştırmalarda olması (ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite örneklem grubu ile yapılmış çalışmalar) ve bu araştırmaların 2000 yılından sonra yayınlanmış olması. Veri tabanlarında göçmenlerin uyumu (*göçmen* OR uyum**, *mülteci* OR uyum**, *mülteci* OR çocukların uyumu**) AND göçmenlere yönelik ayrımcılık ve önyargı (*göçmen çocuklar* OR önyargı**, *göçmen çocuklar* OR ayrımcılık**) AND okula uyum (*okulda göçmen/mülteci* OR sosyal uyum**) AND (*temas* OR sosyal uyum**) AND sosyal temas ve uyum (*okulda sosyal uyum* OR temas**) AND okulla bütünleşme (*sosyal bütünleşme* OR okul**) kelime ve kelime grupları taranmıştır. Bu tarama sonucunda;

Web of Science üzerinden 724 makale tespit edilmiş çalışmanın amacına uygun olacağı düşünülen 152 makale indirilmiştir. Makale incelemeleri sonucunda 39 araştırmanın çalışmanın amacına uygun olduğu ortaya konmuştur.

DergiPark üzerinden 110 makale tespit edilmiş ve çalışmanın amacına uygun olacağı düşünülen 34 makale indirilmiştir. Bu makalelerin incelenmesi sonucunda 8 araştırma makalesinin çalışmanın amacına uygun olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın amacına uygun 47 araştırma makalesi, içerik analiziyle tasnif edilerek gruplar arası temasa yönelik vurgular derlenmiştir. Bu çalışma kapsamında son olarak, incelenen projelerde, araştırmalarda ve güçlendirme (empowerment) çalışmalarında okul ortamında uygulayıcı olan yöneticilere, öğretmenlere ve okul psikolojik danışmanlarına yönelik okul ortamlarında önerileride bulunmuştur.

Doğrudan temas ve göçmenlerin uyumu veya göçmenlere yönelik önyargı ve ayrımcılık düzeylerinin incelendiği araştırmaların tümünün (35 araştırma) nicel araştırmalar olduğu görülmektedir. Nicel araştırma metotları arasında ise deneysel araştırma, boylamsal araştırma ve kesitsel araştırmalar yer almaktadır. Nicel araştırmalar dışında, mülteci/göçmen öğrencilerin yaşam deneyimlerini ele alan nitel araştırma da tespit edilmiştir. Çalışmanın amacına uygun olan bu araştırmaların verileri de kullanılmıştır.

Bulgular

İncelenen 47 makalede, doğrudan temas (olumlu ve olumsuz temaslar) ve dolaylı temas (e-temas, yayılcı temas, hayali temas, para-sosyal temas) türlerinden uyumla ilgili çalışmalara rastlanmasına karşın (6 araştırma) çalışmaların çoğunun gruplararası önyargı ve ayrımcılığı düşürmeyle ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca, dört araştırma (Tablo 1’de Kuşaklararası Aktarımlı Temas türlerindeki nicel araştırmalar) alanyazında ortaya konulan doğrudan temas ve dolaylı temas türlerinin dışında yürütülmüştür. Bu çalışmalarda ebeveynlerin dış gruba ilişkin temas düzeylerine, ebeveynlerin ve çocukların çevrelerindeki yetişkinlerin dış gruba ilişkin tutumlarının çocukların dış gruba ilişkin tutumlarıyla ilişkisine bakılmıştır. Çalışmalar gençlerin/çocukların, ebeveynlerinin/ailelerinin dış gruba karşı tutumlarından etkilenebildikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bundan ötürü, bu çalışma bağlamında gruplararası temas bağlamında alanyazında daha önce tanımlanmayan bir temas türü tanımlanmış ve kodlanmıştır. Bu olgunun da ileride bir temas türü şeklinde ele alıp incelenebileceği savı üzerine bu aktarım bir temas türü şeklinde el alınmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere, bu çalışmanın yazarı tarafından “kuşaklararası aktarımlı temas” veya “kuşaklararası temas” isimlendirmesi yapılmıştır. Bu temasta genç nesiller, dış gruba ait öğrenmeleri anne-baba ve büyüklerinden edinmektedirler. Dolayısıyla alanyazından hareketle bu çalışmalarda ortaya konulan aktarımların da bir temas sayılabileceği ve bunun da dolaylı temas olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü, doğrudan temas olabilmesi için grupların yüz yüze etkileşimde bulunmaları gerekmektedir (Pettigrew, 1998). Burada bireyler, ebeveyn aktarımlarının dış gruba ait önyargıyı geliştirebildiği iddiasını göstermektedir.

Göçmen öğrencilerin uyumlarında gruplar arası temasın etkisi

Yapılan temas çalışmaları çoğunlukla ev sahibi bireylerle yürütülmüştür (24 araştırma yerli öğrenci-öğretmenlerle, 14 araştırma göçmen çocuklarla ve 6 çalışma ise hem göçmen hem de yerli öğrencilerle, 2 araştırma yerli öğretmenlerle ve 1 araştırma velilerle yapılmıştır). Çalışmaların

ağırlıkla önyargı ve ayrımcı tutumları zayıflatmak amacıyla yapıldığı görülmektedir. Mülteci, göçmen ve azınlık gruplarla yapılan çalışmalar, bütün temas türlerinin öğrencilerin okula uyumlarında ve topluma uyum sağlamalarında olumlu bir etkisinin olabileceği savını göstermektedir. Çünkü olumlu temas gruplararası etkileşimin niteliğini ve niceliğini artırmıştır. Ayrıca bazı çalışmalarda çifte kimlik geliştirmede temas niteliğinin önemi ön plana çıkmıştır (Cameron vd., 2006; Martiny vd., 2020). Bazı araştırmalarda grupla doğrudan temas kurulduğunda yayılcı temas etkilerinin etkili sonuçlar vermediği bulgulanmıştır (Eller vd., 2012). Bundan dolayı temasın türü ve temas niteliğinin topluma ve okula uyum için önemli olduğu araştırmalarca ortaya konmuştur (daha detaylı bilgi için Tablo 1'e bakınız).

İncelenen araştırmalara bakıldığında, ister yerli grupların göçmen öğrencilere yönelik ayrımcı tutumları olsun isterse de göçmen öğrencilerin okula ve topluma uyumları olsun gruplararası temasın olumlu olması durumunda grup etkileşiminin olumlu şekilde etkilendiği görülmektedir. Topluma ve okula uyum önündeki engelleri aşmada önemli bir etmen olduğu, yerli ve göçmen öğrenciler arasında etkileşimi sağlayarak göçmen öğrencilerin göç ettikleri topluma dair bilgileri hızlandırdığı ortaya konulmuştur. Ayrıca göçmen öğrencilerin yerli öğrencilerle kurdukları arkadaşlık ilişkileriyle de buldukları toplumun ve kültürün yapısını kabul etmede olumlu tutumlar içinde oldukları tespit edilmiştir. Yine okula uyum için önemli bir etmen olan okula devam etmede göçmen çocukların yerel halk ile temas kurma sayesinde arttığı belirtilmiştir. Tüm bu olgular göz önüne alındığında kurulan temasın niteliğinin göçmen öğrencilerin hem okula hem de göç edilen topluma uyumlarında belirleyici oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Göçmen öğrencilerin sosyal uyumunu artıran temas türleri

İncelenen 47 araştırmanın 28'i doğrudan temas ve türleriyle ilgili araştırmaları, 19 araştırma ise dolaylı temas ve türlerini kapsamaktadır. Neredeyse her temas türünün bütün öğrenci gruplarıyla çalışıldığı görülmektedir. İlkokul öğrencileriyle 11, ortaokul grubunu kapsayan 7, lise-üniversite öğrencileriyle 20, dil okulu öğrencileriyle 2, okul dönemi belirtilmeden ergenlerle yapılan 3, ve öğretmenler-velilerin görüşlerinden yola çıkarak öğrenci problemlerini ortaya koyan 3 araştırma tespit edilmiştir. Temas türleri açısından bakıldığında, dolaylı temas ve türleri küçük yaş grubundaki öğrencilerle sıklıkla kullanılmıştır. Doğrudan temas türleri ve doğrudan temasın etkileri ise lise ve sonrası gruplarla daha çok çalışılmıştır.

Yapılan incelemelerde, neredeyse tüm temas türlerinin gruplararası etkileşimi olumlu yönde artırdığı ve göçmenlere karşı negatif tutumları zayıflattığı görülmüştür. Çalışmalar, çoğunlukla temas kuramının önyargı ve ayrımcı tutumları düşürme düzeylerine odaklanmaktadır. Buna karşın göçmenlerin uyumu, dış grubun normlarını algılama düzeylerindeki farklılık, aitlik hissi, çifte kimlik geliştirme düzeylerindeki vb. farklılaşmada da temasın işlevi incelenmiştir (Tablo 1'e bakınız). Bu çalışmalarda, tüm temas türlerinin öğrenci grupları arasındaki etkileşimin niteliğini ve niceliğini artırdığı sonucu ortaya konmuştur. Yalnızca bir çalışmada müdahale programlarına katılan öğrencilerin dış grubu algılamalarında kontrol grupla karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmış, buna karşın programa katılan azınlık grubun üyelerinde dış grubun (içinde bulunduğu kültürün) normlarını algılama düzeylerinin yükseldiği tespit edilmiştir (Mäkinen vd., 2019).

Tablo 1. Göçmen öğrencilerle yapılmış çalışmalarda ve yerel öğrencilerin göçmen öğrencilere yönelik tutum çalışmalarında temas rolünü ortaya koyan araştırma sonuçları

Temas Türü	Sayı	Grup	Yöntem	Araştırmanın türleri	Araştırmaların Sonuçları
Doğrudan temas (direct contact)		İlkokul öğrencileri	Nitel/bütüncül (gözlem, rapor incelemeleri, görüşme, odak grup görüşmesi),	-Proje odaklı çalışmalar ile uyum çalışılmıştır.	1- Gruplararası anlaşılma, doğrudan temas istekli olma, grup normlarını doğrudan öğrenme, şahit olma, uyumu yükseltmek, azınlık grupların öğrenme düzeylerini artırma, çoğunlukçu grupların önyargı, ayrımcı tutum ve davranışlarında düşme, arkadaşlık ilişkilerinin kurulması gibi bulgular elde edilmiştir (Gustafsson ve Alawi, 2015). 2- Dil bariyerin etkisiyle temas eksikliği, olumlu etkileşim yok ve tamasın bunları ortadan kaldıracığı algısı mevcut (Yu vd., 2020). 3- Algılanan ayrımcılığın, etnik kökenin, sınıftaki etnik çeşitliliğin gruplararası arkadaşlıkta önemli etmen olduğu ama arkadaşlık kalitesi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur (Bağcı vd., 2014). 4- Çoğunluk grupla arkadaşlık kurma gidilen yerdeki halkın kimliğiyle özdeşleşmeyle güçlü şekilde ilişkili olduğu, azınlık bireylerin çoğunlukla kimlikle özdeşleşmesinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca üst kimlik oluşumunda gruplararası arkadaşlığın çok önemli olduğu vurgulanmıştır (Munniksma vd., 2015). 5- Mültecilerle görüşmeler yapma ve belirli konularda tartışma küçük de olsa tutumlarda değişimler yarattığı bulgulanmıştır (Nikolaou ve Samsari, 2020). 6- Mongol çocuklarıyla yapılan yüzyüze görüşme sonucunda kültürlenme stresiyle baş etmede edindikleri sosyal destek ağı sayesinde aşabildikleri dile getirilmiştir. Bu sosyal destek ağ sayesinde stres düzeyleriyle baş etmeye çalıştıkları bulunmuştur (Joyce ve Liamputtong, 2017). 7- Vietnamlı bir grup öğrencilerle yapılan bu
		Ortaokul öğrencileri		-Kamp ortamında müdahale programları yapılarak uyum çalışılmıştır.	
		Lise öğrencileri		-Sanat odaklı müdahale programı yapılmıştır.	
		Üniversite öğrencileri	Kesitsel çalışma, Karma desenli çalışma, Deneyssel çalışma		
		Ergenler			
		Suriyeli öğrencileri olan öğretmenlerle			
		Uluslararası öğrencilerle			

<p>-Yaratıcı drama ile yerel ve göçmen öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkisini düzenleme çalışmaları düzenlenmiştir.</p> <p>Algı ve deneyim çalışmaları yapılmıştır</p>	<p>araştırmada okulların etnik farklılıklarının çeşitli olduğu yerlerden gelen Vietnamlı gençlerin gruplararası etnik arkadaşlık düzeyinin düşük olduğu ve sosyal destek düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan aynı etnik arkadaşların olduğu okullarda kendi etnisiteleriyle arkadaşlıkların olduğu ama onlardan da yeterince sosyal destek alınmadığı yordandırmıştır (Chan ve Birman, 2009). 8- Farklı etnik ve dini grupla temas sıklığı artıktıça öğrencilerin gruplararası olumlu tutum ve algıların da arttığı bulgulanmıştır. Güney Kore’de mülteci olarak kalan kuzey Korelilerle arkadaşlık ilişkilerinin oluşması durumunda Kuzey Korelilere yönelik olumlu tutumların geliştiği bulgulanmıştır (Myeong ve Lee, 2021). 9- Yunan modeli-arkadaşlık kurma projesinde elde edilen bulguya göre öğrencilerde mültecilere yönelik genel tutumlarda olumlu yönde değişim, yabancı düşmanlığında düşme ve hoşgörüsüz tutumlarda düşme görülürken özgecili ile ilgili bir değişim saptanmadığı bulunmuştur (Spyropoulou vd., 2020). 10- Yabancı kişilerin danışmanlığında işlenen dersler sayesinde öğrencilerin gruplararası arkadaşlık kurma eğitimlerinde artış görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin farklı kültürleri algılamalarını kolaylaştırmıştır (Torres, 2020). 11- Öğrencilerin mültecilere yönelik tutumları diğer iki gruba göre daha az ve en çok yabancılara yönelik tutumları önemli olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca doğrudan temasın daha çok yabancı ve göçmenlerle yapma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Özellikle doğrudan ve yayılmacı temaslar gençlerin algılarını düzenlediği tespit edilmiştir (Findor vd., 2021). 12- Yapılan çalışmada doğrudan temasın düşük olduğu zamanlarda yayılmacı</p>
---	--

olduğu zamanlarda ise yayılmacı temasın gruplararası tutumlar üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Eller vd., 2012). 13- Asyalı Amerikalı öğrencilerle yapılan bu araştırmada gruplararası arkadaşlık ilişkilerinin kurulması gruplararası tutumları ve davranışları etkilediği bulunmuştur (Chen ve Graham, 2015). 14- Göçmen çocukların okula devamında Alman halkı ile temas kurmanın normal okula başlamada ve devam etmede önemli bir değişken olduğu tespit edilmiştir (Maué vd., 2021). 15- Çalışma sonucunda öğrencilerin dış grup üyelerine karşı olumsuz tutumlarında düşüş olmuştur. Özellikle kaygı azaltılarak tutumlarında değişim yaratılmıştır (Turner vd., 2007a). 16- Öğrenciler arası arkadaş ilişkilerin arttığı, empati becerilerinde artış olduğu, bir birini anlamak için daha fazla çaba içinde olarak iletişimi artırdığı bulunmuştur (Oğun Baytaş ve Çelik, 2020). 17- Bu çalışma doğrudan temas üzerine kurulu bir çalışma olmamasına karşın Suriyeli bireyleri tanıyan ve bilen kişilerin bilmeyen ve teması olmayan kişilere nazaran Suriyeli bireyleri daha az tehdit olarak algıladıkları bulunmuştur. Bu durum önyargı, kalıp yargı ve ayrım tutumlarında bulunma davranışını etkilediği görüşü öne sürülerek tartışılmıştır (Eser ve Uygur, 2019). 18- Suriyeli ebeveynlerin öğretmenlerle temastan kaçındıkları, okul süreçlerine dahil olmadıkları ve ailelerin dil bariyerlerinden dolayı çocuklarına yeterli derecede destek sunmadıkları belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenlere göre, öğrencilerin okula uyumları ve okul başarısı için ailelerin okulla temasta bulunmadıkları belirtilmektedir (Zengin ve Ataş-Akdemir, 2020). 19- Yapılan araştırmada dışlanma davranışına maruz kaldıkları,

				<p>zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Sorunun çözümü için daha çok öğretmenden yardım aldıkları tespit edilmiştir (Baysal ve Çimşir, 2020). 20- İtalyan ilkökul çocukları, son müdahale oturumundan bir hafta sonra değerlendirilen bağımlı değişkenlerle üç haftalık bir müdahaleye katıldılar. Sonuçlar, doğrudan ve hayali grup içi temasın kontrol koşullarıyla karşılaştırıldığında, doğrudan ve hayali gruplar arası temasın, göçmenlerin olumsuz stereotiplerini düşürme ve bu gruba yönelik gelecekteki yardım niyetlerini teşvik etme konusunda ek bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Vezzali vd., 2015c).</p>
<p>1.1.Olumlu temas (positive contact)</p>	<p>Göçmen lise ve üniversite öğrencileriyle iki çalışma yapılmıştır Çin ve Uygur üniversite öğrencileri Yerli üniversite öğrencileri</p>	<p>Nitel/Deneysel Nitel</p>	<p>Deneysel çalışma: olumlu temaların çifte kimlik ve uyum üzerindeki etkisi incelenmiştir. -İlişkisel analiz- temasın ulusal kimliği gelişimiyle olan ilişkisi ele alınmıştır. -Ortak iç-grup kimliği üzerinden gruplararası temas sıklığı ve kalitesi incelenmiştir. Arkadaş ilişkisinin geliştirilmesiyle uyum çalışmalarını artırma müdahel programı yapılmıştır.</p>	<p>1- Göçmenlerin Norveçlilerle olumlu teması onların Norveç kültürüne daha yüksek düzeyde bütünleştikleri/uyum sağladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda çifte kimlik geliştirmelerini yordadığı bulunmuştur (Martiny vd., 2020). 2- Olumlu temasın Uygurlu gençlerin ve yayılmayı ve temsili temasın da hem Çinli hem de Uygurlu gençlerin Çin ulusal kimliği ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur (Huang vd., 2020). 3- Ait olunan üniversite kimliği ve Müslüman olma kimliğinin gruplararası temasın kalitesi ve düzeyi üzerinde bir etkisinin olduğu bulunmuştur (Güler, 2019). 4- Program sonucunda kontrol grubuna ve çalışmaya katılmayanlara nazaran deney grubundaki kişilerde sosyal uyumda iyileşme olduğu, özgüvenlerinde yükselmeler olduğu ve çalışmaya katılan göçmen çocuklarda kendilerine güven düzeyinde yükselme olduğu için kendilerini daha iyi ifade ettikleri tespit edilmiştir (Hannover vd., 2020). 5- Dil bariyeri olmadığı durumlarda yerli ve mülteci öğrenciler yardımlaşmaları ve birlikte hareket ettikleri görülmüştür. Duygusal destek alanları oluşmuştur (Özkan vd., 2020).</p>

<p>1.2. Olumsuz temas (negative contact)/ temastan kaçınma (avoidance of contact)</p>	<p>8</p> <p>Üniversite öğrencileri, Lise öğrencileri, Liseli ergenler Çin ve Uygur üniversite öğrencileri, Türkiye’de ilkökul ve ortaokul düzeyinde mülteci öğrencisi olan öğretmenlerle, Sınıf öğretmenleri</p>	<p>-Öğretmen algısı üzerinden çalışma yürütülmüştür.</p> <p>-Göçmen öğrencilerin sosyal etkileri</p> <p>-Algı çalışmaları-Nitel: Yerli ve göçmen öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p> <p>-Göçmenlere yönelik önyargıda nelerin etkili olduğunu incelemek.</p> <p>-İlişkisel analiz: Temastan kaçınma ile ilişkisi.</p> <p>-Nitel araştırma: Öğretmen deneyimleri ve algularıyla çalışılmıştır.</p> <p>-Göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreçleriyle ilgili çalışılmıştır.</p>	<p>1-2- Göçmen öğrencilerin Hong Kong’taki deneyimlerini inceleme ve olumsuz deneyimlerin, algılanan ayrımlığın psikolojik uyumlarının toplumsal bütünleşmelerinde önemli yordayıcı etkilerinin olduğu tespit edilmiştir (Karim vd., 2021). 2- Okul ortamına uyum sağlanabilmesi için öğrencilere yönelik tutumların olumlu olması, öğretmenlerin destekleyici davranışlarda bulunması ve öğrencilerin değerlerine ve farklılıklarına saygı duymaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Bartlett vd., 2017). 3- Çalışma sonucunda Suriyeli öğrencilerin temas ile ilgili problemler yaşadıkları ve bazı öğrencilerin onlarla temastan kaçındıkları belirtilmiştir (Ertong Attar ve Küçükşen, 2019). 4- Belirlenen değişkenler arasında temastan kaçınma/temas yokluğu olduğu tespit edilmiştir (Wilson-Daily, Kimmelmeyer ve Prats, 2018). 5- Olumlu temasın Uygurlu gençlerin ve yayılmacı ve temsili temasın da hem Çinli hem de Uygurlu gençlerin Çin ulusal kimliği ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur (Huang vd., 2020). 6- Öğretmenlerin çoğunluğunun olumsuz deneyimler yaşadığı, öğrencilerin sınıfta dışlandığı bulgulanmıştır. Öğrenciler arasında dil probleminin olduğu vurgulanmıştır. Bazı öğrencilerin alay edilmekten çekindiği vurgulanmıştır (Saklan ve Erginer, 2017). 7- Doğrudan temasta zaman zaman etiketlendikleri, yargılandıkları, öğrencilerle etkileşim olsa da anlaşılma sıkıntısı yaşadıkları ama toplumsal temasın olması ve kaçınma davranışların olduğu ortaya konmuştur (Sezgin ve Yolcu, 2016). 8- Mülteci ve yerli öğrencilerin birbirlerine hakaret ettikleri,</p>

<p>2. Dolaylı temas (indirect contact)</p>	<p>13-19 yaşındaki ortaokul ve lise öğrencileri. Ortaokul öğrencilerle</p>	<p>Nicel/Boylam sal Müdahale programı</p>	<p>-Proje: ağırlık tarihini ve geçmiş deneyimlerini ders olarak sunulduktan sonr etkisi incelenmiştir. -İlişkisel araştırma: Gruplararası temas ile ilgili kitap okutma yoluyla temas ile ilişkisinin incelenmiştir.</p>	<p>1- Yahudi ağırlığa dair algılarında ciddi değişimler yaşandığı ve güçlü bir bağ kurulduğu ortaya konmuştur. Ayrımcı ve önyargı tutumlarında dönüşüm bulunmuştur (Stefaniak ve Bilewicz, 2016). 2- Kùltürlerarası konuları merkeze alan kitapları okuyan ortaokul öğrencilerinin tutumlarında bu konuda kitap okumayan ve hiç kitap okumayan öğrenci tutumlarına nazaran, göçmenlere yönelik önyargıları, kalıp yargılarla hareket etme düzeyleri düştüğü ve bu öğrencilerin göçmenlerle tanışma ve etkileşime girme duygularında artış olduğu tespit edilmiştir (Vezzali vd., 2012).</p>
<p>2.1.E-temas- Elektronik (e-contact or electronic contact)</p>	<p>Müslüman ve Hristiyan lise öğrenciler, 13-18 yaşındaki gençler (ortaokul), Üniversite</p>	<p>nicel/boylam sal, nicel/kesitsel</p>	<p>-DIEC (Dual Identity Contact) müdahale programının etkisi çalışılmıştır. -Peer2peer kapsamında öğrencilerin okul sistemine uygulamaları çalışılmıştır. -Araştırma: Üniversite öğrencilerinin algılarının temas üzerindeki etkileri incelenmiştir.</p>	<p>1- Olumlu bütünleşme (Müslüman gençlerde iki kimlik gelişimi), karşılıklı destek olmayı sürdürme, Hristiyan grupta müdahale programı sonrasında da önyargıdaki dönüşüm devam etmesi (White vd., 2014). 2- Peer2peer projesi kapsamında yapılan araştırmada yaşlılardan eğitimsel ve sosyal alanlarda destek alanların kontrol grubuna nazaran eğitimsel uyumlarında anlamlı düzeyde farklılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca bu proje ile iyi eğitime motive olma düzeylerinde yükselmeler oluşturmuş ve dil ve iletişim engellerinde de ciddi düşüşler yaşanmıştır (Kneer vd., 2019). 3- Öğrencilerin müteccilere yönelik tutumları diğer iki gruba göre (yabancı ve göçmenler) daha az olduğu ve en çok yabancılara yönelik tutumları olumlu yönde değiştirdiği bulunmuştur. Ayrıca doğrudan teması da daha çok yabancı ve göçmenlerle yapma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Özellikle doğrudan ve yayımlı temaslar gençlerin algılarını düzenlediği tespit edilmiştir (Fındor vd., 2021).</p>
<p>2.2. Yayımlı</p>	<p>İlkokul-</p>	<p>Nicel/Deneysel</p>	<p>-Müdahale programı:</p>	<p>1- Öğrencilerin dış gruba karşı ayırım tutum düzeyi düşmüştür. Özellikle</p>

(extended contact)	düzeyi arasındaki tüm öğrencilerle yapılmış çalışma. Ayrıca bir çalışma da dil okulundaki öğrencilerle yapılmıştır. Çin ve Uygur üniversite öğrencileri	ysel müdahale program, Nicel/Kesitsel , Nicel/Boylam sal	okumalarına dayalı çalışm yürütülmüştür. -Deneysel çalışma: yerli öğrencilere göçmenlerle arkadaşlık üzerine en iyi makale yazma yarışması düzenlenmiştir. -Araştırma: Yerli üniversite öğrencilerinin mülteci, yabancı ve göçmen algılarıyla ilişkili doğrudan, yayımları ve elektronik temaların etkisi incelenmiştir. -Deneysel çalışma: Harry Potter kitabının okunması ve filminin izletilmesi sonucunda mültecilere karşı tutumundaki değişimler test edilmiştir. -Temas etkisi incelenmiştir. İlişkisel analiz: temas türünün ulusal kimlikle ilişkisi incelenmiştir. -4 Araştırma Çalışması (İlkokul, Lise ve	çalışma kapsamında yayımları temas etkisi altında çifte kimlik gelişiminin çok güçlü bir değişken haline dönüştüğü bunun da dış gruba karşı daha yüksek oranda olumlu tutumların geliştirdiği bulunmuştur (Cameron vd., 2006). 2- Bu çalışmanın bulgularına göre deney grubundakilerin dış gruptan edindikleri arkadaş sayısı 3 ay sonra artmıştır ve bu etkinin gruplar arası temasa dair iç grup ve dış grup normlarının destekleyici algılanması ve dış gruba temasa dair niyet aracı değişkenleriyle ilgili olduğu bulunmuştur. Bu çalışma uzun vadede yayımları temas gelecekteki olası bir temas niyetine ve gerçek bir sosyal temasa dönüşebileceğini göstermektedir (Vezzali vd., 2015a). 3- Öğrencilerin mültecilere yönelik tutumları diğer iki gruba göre daha az ve en çok yabancılara yönelik tutumları önemli düzeyde düşmüştür. Ayrıca doğrudan teması da daha çok yabancı ve göçmenlerle yapma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Özellikle doğrudan ve yayımları temaslar gençlerin algılarını düzenlediği tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin farklı gruplara olan yaklaşımlarında değişimler yaşanmıştır (Findor vd., 2021). 4- Harry Potter kitabı okutulan çalışmada yazarlar bu çalışma ile eğitim programlarında çok kültürlü, azınlık gruplarındaki bireyleri olumlu yönde gösteren kitaplara yer verilmesi gerektiği ve öğrencilerle bu konuda tartışma sınıflarının oluşturulması gerektiğini vurgulamışlardır (Vezzali vd., 2015b). 5- Yapılan çalışmada doğrudan temasın düşük olduğu zamanlarda yayımları temasın etkisinin çok güçlü olduğu yalnızca doğrudan temasın olduğu zamanlarda ise yayımları temasın gruplararası tutumlar üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Eller vd., 2012). 6-
---------------------------	---	--	---	--

			<p>tünlerrinin temel duygularla olan ilişkiisi incelenmiştir.</p>	<p>hem Çinli hem de Uyğurlu gençlerin Çin ulusal kimliği ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur (Huang vd., 2020). 7- Çalışma sonucunda öğrencilerin dış grup üyelerine karşı olumsuz tutumlarında düşüş olmuştur. Özellikle kaygı azaltılarak tutumlarında değişim yaratılmıştır (Turner vd., 2007a).</p>
<p>2-3. Parasosyal-temsili temas (parasocial contact-vicarious contact)</p>	<p>İlkokul-Üniversite arası tüm öğrencilerle, evsahibi çocuk ve gençlerle, mülteci çocuk ve gençlerle Çin ve Uyğur üniversite öğrencileri</p>	<p>Nicel/Deneys el Denesel/Kar ma Desen Nicel/Deneys el-Müdahale programı Nicel/Kesitsel</p>	<p>-Müdahale programı: hikaye okumaları üzerine çalışma yürütülmüştür. -Deneysel çalışma: Yerli ve göçmen grup arkadaşlığını anlatan hikayeler okutularak çalışma yürütülmüştür. -Müdahale programı: yerel ve göçmen gruplarla temsili temasın etkisini test etmek amacıyla 4 haftalık masal anlatıcıları derslere katılım sağlanmıştır. -Deneysel Çalışma: Harry Potter kitabını okutup ve filmi izletirme çalışması yapılmıştır. -İlişkisel analiz: Temsili temasın ulusal kimliği ile</p>	<p>1- Öğrencilerin dış gruba karşı ayırım tutumlarını düşürmüştür. Özellikle mülteciler yönelik ayırım tutumlarda düşüş tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında temsili temas etkisi altında çifte kimlik gelişiminin çok güçlü bir değişken haline dönüştüğü bunun da dış gruba karşı daha yüksek oranda olumlu tutumların geliştirdiği bulunmuştur (Cameron vd., 2006). 2- Türkiye'de yapılmış bu çalışma kapsamında deney grubuna katılanlar arasında daha önce olumsuz gruplararası tutumları olanların temsili temas ile önemli derecede tutumlarında değişim olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışma bağlamında yayımlacı temas unsuru da nitel perspektif ile test edilmiştir. Yayımlacı temas ve temsili temas ile arkadaş ilişkileri artırılmış ve bunu çevrelerine yaydıkları belirtilmiştir (Tercan vd., 2020). 3- Finlandiyadaki araştırmada hikaye anlatıcıların etnik kökeni grup norm algıları üzerinde bir değişiklik yapmamıştır. Ama genel anlamda azınlık grubun çoğunluk norm algısını yükseltmiştir lakin program dış gruba karşı olumlu tutumlarında bir değişim yaratmamıştır (Mäkinen vd., 2019). 4- Harry Potter kitabı okutulan çalışmada yazarlar bu çalışma ile eğitim programlarında çok kültürlü, azınlık gruplarındaki bireyleri olumlu yönde gösteren kitaplara yer verilmesi gerektiği ve öğrencilerle bu konuda tartışma sınıflarının oluşturulması gerektiğini</p>

<p>2.4. Hayali temas (imagined contact)</p>	<p>2</p>	<p>8-10 yaş grubu Üniversite öğrencileri</p>	<p>Nitel/deneysel, el,</p>	<p>-Müdahale programı- Deneysel çalışma: gruplararası temas türlerinin etkililiği çalışılmıştır. -Mülteci ve azınlık gruba yönelik önyargı çalışması</p>	<p>gençlerin ve yayılcı ve temsili temasın da hem Çinli hem de Uyurlu gençlerin Çin ulusal kimliği ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur (Huang vd., 2020).</p> <p>1- İtalyan ilkökul çocukları, son müdahale oturumundan bir hafta sonra değerlendirilen bağımlı değişkenlerle üç haftalık bir müdahaleye katıldılar. Sonuçlar, doğrudan ve hayali grup içi temasın kontrol koşullarıyla karşılaştırıldığında, doğrudan ve hayali gruplar arası temasın, göçmenlerin olumsuz stereotiplerini düşürme ve bu gruba yönelik gelecekteki yardım niyetlerini teşvik etme konusunda ek bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Vezzali vd., 2015c). 2- Türkiye'de yapılan bu çalışmada hayali temasın önyargıları düşürmediği tespit edilmiştir (Fırat ve Ataca, 2020).</p>
<p>2.5. Kuşaklararası 1 aktarımlı temas (intergenerational transition contact)*</p>	<p>4</p>	<p>1-8-13 yaş grubu İrlandalı öğrenciler. 2- Türkiye'deki ergenlerle yapılmış bir araştırma. 3- 15 yaşında ergenler ve onların anne-babaları. 4- Öğretmen</p>	<p>Nitel/kesitsel Nitel araştırma</p>	<p>-Öğrencilerin mültecelere karşı tutumlarını belirleyen değişkenler ve aracı değişkenleri ortaya koyan araştırma düzenlenmiştir. -Öğretmen algısı: sınıf içinde mülteci ve yerli öğrencilerin bir birleriyle olan ilişkileri incelenmiştir.</p>	<p>1- Genç yaşta ki bireylerin davranış öğrenimlerinin yakın çevrelerinden esas almalarından ötürü aile ve dini grupların tutumları çocukların mültecelere karşı tutumlarında önemli değişkenler olduğu ortaya konmuştur (Smith ve Minescu, 2021). 2- Ergenlerin negatif temasları ve pozitif temasları ebeveynlerinin negative ve pozitif temaslarıyla yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur (Bağcı ve Gungor, 2019). 3- Belçikada yapılan ergenlerin gruplararası arkadaşlık ilişkilerine karşı tutumları ile anne-babalarının gruplararası arkadaşlık ilişkileriyle olan ilişkileri arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur (Meeusen, 2014). 4- Yerli öğrencilerin örtük önyargılarında ailede paylaşılan önyargıların etkileri olduğu tespit edilmiştir (Özkan vd., 2020).</p>

NOT: Bazı araştırmalar iki veya üç farklı tema altında ele alınmıştır. Çünkü araştırmacılar farklı iki veya üç temas türünü araştırmalarda kullanmışlardır. Ayrıca araştırmada oluşturulmuş kategoriler, araştırmaların kullandığı temas isimlendirmeleri esas alınarak oluşturulmuştur.

Tartışma

Web of Science (WoS) ve DergiPark dizinlerinde gruplararası temasın göçmen öğrencilerin sosyal ve okula uyumları ve göçmen çocuklara yönelik ayrımcı tutum ve davranışları üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar incelenmiştir. İnceleme sonucunda WoS dizininde 39 araştırma ve DergiPark dizininde ise 8 araştırmanın çalışmanın amacına uygun olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, her kademedeki öğrenci gruplarıyla göçmen öğrencilere yönelik algı ve olumlu ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla araştırma yapıldığı ve öğrencilerin uyumu ve bütünleşmelerine yönelik çok az araştırma (6 araştırma) olduğu tespit edilmiştir. Uyumla ilgili araştırmalarda dolaylı temas türlerinin kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca temas türlerinin tümü de bu araştırmanın bağlamlarında kullanılmıştır. Doğrudan Temas (Olumlu Temas ve Olumsuz Temas) ve Dolaylı Temas (E-temas, Yayılmacı Temas, Hayali Temas, Parasosyal Temsili Temas ve Kuşaklararası Aktarımlı Temas) türleri arasında en çok doğrudan temas çalışmasının ve en az ise E-temas çalışmasının kullanıldığı görülmüştür.

Son 20 yıllık zaman diliminde ise küçük yaş gruplarıyla doğrudan temas konuları çalışılmış olsa da dolaylı temas çalışmaları gittikçe daha fazla artış göstermiştir. Özellikle kitap okuma çalışmaları, farklı gruplarla ilgili yazı yazma ve hayali temas çalışmalarında artış görülmüştür. Bu açıdan dolaylı temasın güçlü etkileri olduğu ortaya konmuştur. Yalnız doğrudan temasın olduğu durumlarda dolaylı temasın etkisinin azaldığı vurgulamaları da mevcuttur. Bundan ötürü çalışmalarda doğrudan temas olgularının olduğu durumlarda gruplararası arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin çalışmaların olması gerektiği vurguları mevcuttur (Pettigrew ve Tropp, 2006; Pettigrew vd., 2011). İnceleme sonucunda, ebeveynlerin çocuk ve gençlerin göçmen algısına olan etkisini inceleyen çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalar bir temas türü olarak nitelendirilmemiştir. Sadece ebeveynlerin göçmenlere yönelik algıları ile genç neslin göçmenlere yönelik algıları arasında ilişki bulunmuştur. Buradan hareketle, bu temasın yeni bir temas türü olabileceği bu makalede öne sürülmektedir. Bunun yeni bir dolaylı temas türü olabileceği önerilmiştir. Bu temas türü "Kuşaklararası Aktarımlı Temas/Kuşaklararası Temas" şeklinde isimlendirilmiştir.

Bu çalışmada ortaya atılan "Kuşaklararası Aktarımlı Temas" türünün olgusal olarak yeni olmadığı bilinmektedir. Allport (1954), çocukların aileleriyle özdeşleşmeleriyle önyargıların kuşaklararası şekilde aktarıldığını belirtmiştir. Ayrıca birçok farklı teoride kimliğin gruplararası şekilde aktarılabileceği olgusu da tartışılmıştır (örn., kuşaklararası anlatı kimliği bu olgulardan biridir bkn., Ergün, 2021; Merrill ve Fivush, 2016). Bunun yanı sıra Sinclair ve diğerlerinin (2005) yaptıkları araştırmada siyahi bireylere ilişkin önyargı tutumlarında ebeveynlerin önyargı tutumları ile çocukların önyargı tutumları arasında güçlü bir etki bulunmuştur. Bu açıdan Kuşaklararası Aktarımlı önyargı sunulmuştur. Bu önyargının sunulması da kuşaklararası aktarımlı temasın bir temas türü şeklinde ele alınıp araştırmalarda daha fazla çalışılması bunun daha belirginleşmesini sağlayacaktır. Küçük yaşta bireylerin ailelerinden dinledikleri hikayelerin temas çalışmalarıyla bütünleştirilerek incelenmesi bu anlamda katkı sunabilir.

Gruplararası temas kuramı Allport'tan bu yana sıklıkla gruplararası önyargı ve ayrımcılık konularında ve gruplararası ilişkileri geliştirme amacıyla kullanılmıştır. Özellikle gruplararası temas hipotezi, gruplararası ilişkilerin geliştirilmesinde sosyal kaygının azalacağı ve sonuç olarak bireylerin arkadaşlık ilişkilerinin gelişebileceğini vurgulamaktadır (Pettigrew, 1998). Bu durum aynı zamanda göçmen bireylerin kabulünü artıran bir etmendir. Nitekim göç sonrasında göçmenlerin en büyük travmatik

sürecinin gittikleri kültürde kabul edilmeleri ve uyum sağlamaları olduğu bilinmektedir (Berry, 1987). Göçmenlerin uyumu ile gruplararası temas arasındaki ilişki inceleyen çok az çalışmada temasın uyumu kolaylaştıran bir etmen olduğu ortaya konmuştur. Bunlardan biri olan Gustafsson ve Alawi (2015) gruplararası anlaşmanın sağlıklı olması durumunda, göçmen grubun öğrenmesini ve uyumunu yükselttiğini belirtmektedirler. Aslında burada gruplararası temas yoluyla sosyal öğrenmelerin (şahit olma, grup normların öğrenme ve karşılıklı doğrudan bilgi edinme) artmasıyla uyumun kolaylaşacağı anlaşılmaktadır.

Bir diğer çalışma ise, Norveçlilerle olumlu teması olan göçmenlerin daha yüksek düzeyde Norveç kültürüyle bütünleştikleri, çifte kimlik geliştirdikleri ve uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Martiny vd., 2020). Son olarak sınıf içi arkadaşlık geliştirme müdahale programının uygulandığı deney-kontrol grubunun olduğu bir çalışmada, deney grubundaki öğrencilerin sosyal uyumlarında iyileşmeler tespit edilmiştir (Hannover vd., 2020). Bütün bu olgulara bakıldığında gruplararası temas kuramının gruplararası ilişkileri iyileştirme amacıyla geliştirilmiş olsa da aslında doğrudan göçmenlerin uyumunu sağlamaya yönelik getirileri mevcuttur. Bu bağlamda, gruplararası temas kuramının öğrencilerin uyumunu iyileştirmedeki etkisinin daha sıklıkla çalışılması önemlidir. Şu anda gruplararası temasın göçmenlerin uyumunu sağlamada önemli olabileceğini belirtebiliriz ama doğrudan bir etkisinin olduğunu veya uyumu sağladığını dile getirmek erken bir söylemdir.

İnceleme sonucu ortaya çıkan bir diğer olgu ise farklı temas türlerinin tutumları etkileme düzeylerine yönelik olduğu görülmektedir. Bütün temas türlerinin, gruplararası tutumları olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Yapılan bir meta-analiz çalışması (Miles ve Crisp, 2014) hayali temasın gruplar arası yanlılığı tutum, duygular, niyet ve davranış açısından hem açık hem de gizil ölçümlerde istatistiksel olarak azalttığını göstermiştir. Ayrıca hayali temasın ve temsili temasın küçük yaştaki öğrenciler üzerinde etkisinin oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Bundan ötürü ilkökul ve anaokul düzeydeki öğrencilerle bu tür çalışmaların yapılması erken dönem önyargıları düşürebilmektedir. Bu da ileride olası okul içi etkileşimi artırmak için erken yaşta göçmen öğrencilere ilişkin olumlu algı oluşturmak açısından incelenmelidir. Bu inceleme kapsamında da, küçük yaş gruplarıyla dolaylı temas türlerinin olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'deki birçok araştırmada okul ortamlarında göçmenlerin uyumunu olumsuz etkileyen dil bariyerlerine vurgu yapılmaktadır. Dil yetersizliği olduğu için de göçmen öğrencilerle sağlıklı etkileşim kurulamadığı belirtilmektedir (örn., Alpaydın, 2017; Topçu, Büyükbeşe ve Durmuş, 2019). Temas çalışmaları sonuçlarına bakıldığında dil bariyeriyle ilgili doğrudan bir çalışma bulunmamaktadır, lakin göçmenlerin gittikleri yerdeki dili daha hızlı öğrenmeleri için gruplararası temas gerekmektedir. Bu yüzden, sağlıklı ve olumlu bir temas, dil gelişimini de olumlu düzeyde etkileyebilir (Yu vd., 2020). Elbette bu durum doğrudan temasın olma koşullarında gerçekleşebilir. Dolaylı temas sadece dış grup üyelerine karşı oluşmuş veya oluşması muhtemel olumsuz algıları bertaraf etmek için kullanılabilir.

Sonuç olarak, doğrudan temasın olduğu durumlarda hayali temasın etkisi olmayabilir veya etkisi çok az olabilir. Doğrudan temasın sıklıkla olduğu ve güçlü olduğu durumlarda gruplararası temasın asgari şartlarını (Allport'un belirttiği dört temel şart) geliştirecek etkinliklere yönelmenin etkili olabileceği düşünülmektedir. Temas çalışmaları tek başına uyumu sağlamaz ki kuramın iddiası da bu değildir. Ama dış grubun uyumu, dış gruba ilişkin oluşmuş önyargı ve ayrımcı tutum ve davranışları düşürmek için temas kuramının önemli bir kuram olarak göz önünde tutulması gerekmektedir. Çünkü olumlu temas

gruplararası önyargıyı düşürmektedir. Bu da gruplararası kaygıyı düşürmekte ve gruplararası ilişkilerin artırılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla bu durum, göçmen bireylerin gittikleri ülkelere daha fazla uyum sağlamalarına yardımcı olabilir. Özellikle okul gibi doğrudan temasın çok olduğu ortamlarda göçmen ve yerli öğrencilerin ilişkilerini geliştirerek göçmen çocukların geldikleri kültürle bütünleşmeleri sağlanabilir. Bu açıdan uyuma dair tüm müdahale programlarında ve uyum projelerinde gruplararası temas kuramının kullanılması önerilmektedir.

Sınırlılıklar, Öneriler ve Sonuç

Çalışma incelenen yayınlarla sınırlıdır. Bu çalışmada ele alınmayan makaleler üzerinden bir araştırma daha yapılabilir veya göç türleri açısından temas kuramının etkisi derlenerek çalışılabilir. Ayrıca Mülteci, göçmen ve azınlık öğrencilerle yapılmış nitel araştırmalarda temas vurgularının tümüyle derlenmesi ve bunların tasnif edilmesi önemlidir. Bu çalışmada nitel araştırmaların tümüne ulaşamamış olabilir. Bu yüzden yeni bir çalışma bu konuya yoğunlaşabilir ve metasentez çalışmalarla bu olgular ortaya konabilir.

Küçük yaşta çocuklar için hayali temas ve temsili temasın etkili olduğu görülmektedir. Okul ortamında bu durumların oluşturulması için ders kitaplarına mültecilerin ve göçmenlerin yaşamlarını olumlu gösteren hikayeler ve yazınların konulması önemlidir. Okulda sınıfta dış grup üyesi olsun veya olmasın kendi grupları dışındaki kişilerin yaşantılarına dair bilgilerin verilmesi ve olumlanmaları önemlidir. Temasın etkili olabilmesi için asgari şartların sağlanması önemlidir ve bunlardan biri otorite desteğidir. Dolayısıyla, okulda öğretmen-idarecilerin göçmen çocuklara yönelik olumlu tutumlar içinde olması, göçmen çocukları eşit statüde görmeleri (bir sorun olarak algılamamaları ve diğer öğrencilerden farklı görmemeleri), ortak eğitimsel amaçlar oluşturmak için kapsayıcı eğitim modüllerinin uygulanması ve okulda işbirliğini yükseltici çalışmaların yapılması önerilmektedir. Okul ortamında göçmen çocuk sayısının fazla olması durumunda yayılmacı temas çalışmalarından ziyade doğrudan temas ve temsili temas etkinliklerine daha sıklıkla yer verilmesi önemlidir. Kapsayıcı eğitim modülleri, programları geliştirilmelidir. Öğrenciler arası sosyal, duygusal ve kültürel bağın kurulması amacıyla etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir. Yapılacak bu etkinlik veya programlarda olumlu temasın ilk başta oluşturulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma bağlamında okulda göçmen öğrencilerin sosyal uyumlarında temasın rolü irdelenmiştir. Web of Science ve DergiPark veri tabanlarında Türkçe veya İngilizce yayınlanmış 186 araştırma makalesi incelenmiştir. Çalışmanın amacına uygun 47 araştırma tespit edilmiştir. İnceleme sonucunda, Doğrudan Temas (olumlu ve olumsuz temas) olumlu olduğunda öğrenci grupların uyumu önündeki engellerde azalma olabileceği olumsuz olduğunda ise uyumu zorlaştırabileceği belirtilebilir. Diğer yandan Dolaylı Temasın (E-temas, Yayılmacı Temas, Hayali Temas, Parasosyal Temsili Temas ve Kuşaklararası Aktarımlı Temas) da göçmen öğrencilerin uyumu önündeki engelleri düşürebileceği özellikle de yerli gruplar üzerinde yapılan araştırmalarda göçmen öğrencilere yönelik olumsuz algıları düşürdüğü ve temasın/iletişimin niteliğini artırdığı tespit edilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Göçmen Öğrencilerin Uyumlarında Temasın Rolü" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191. <http://doi.org/10.1038/tpj.2011.14>
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Alpaydın, Y. (2017). An analysis of educational policies for school-aged Syrian refugees in Turkey. *Journal of Education and Training Studies*, 5 (9), 36–44. <https://doi.org/10.11114/jets.v5i9.2476>
- Al Ramiah, A., & Hewstone, M. (2013). Intergroup contact as a tool for reducing, resolving, and preventing intergroup conflict: Evidence, limitations, and potential. *American Psychologist*, 68(7), 527–542. <https://doi.org/10.1037/a0032603>
- Aras, B., & Yasun, S. (2016). *The educationa loppportunities and challanges of Syrian refugee students inTurkey: Temporary education centers and beyond*. Sabancı University İstanbul Policy Center Stiftung Mercator Initiative, July 2016, İstanbul. <http://research.sabanciuniv.edu/29697/1/syrianrefugees.pdf>
- Bağcı, S. Ç., & Gungor, H. (2019). Associations between perceived positive and negative parental contact and adolescents' intergroup contact experiences. *International Journal of Intercultural Relations*, 69, 76–86. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2019.01.002>
- Bağcı, S. C., Kumashiro, M., Smith, P. K., Blumberg, H., & Rutland, A. (2014). Cross-ethnic friendships: Are they really rare? Evidence fromsecondary schools around London. *International Journal of Intercultural Relations* 41, 125–137. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2014.04.001>
- Bartletta, L., Mendenhallb, M., & Ghaffar-Kucher, A. (2017). Culture in acculturation: Refugee youth's schooling experiences in international schools in New York City. *International Journal of Intercultural Relations*, 60, 109–119. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2017.04.005>
- Barlow, F. K., Paolini, S., Pedersen, A., Hornsey, M. J., Radke, H. R., Harwood, J., & Sibley, C. G. (2012). The contact caveat: Negative contact predicts in-creased prejudice more than positive contact predicts reduced preju-dice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(12), 1629-1643. <https://doi.org/10.1177%2F0146167212457953>
- Baysal, Z. N., & Çimşir, S. (2020). Türkiye'ye göç ile gelen uluslararası ilkokul öğrencilerinin kendi perspektiflerinden okulda arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 71-87. <https://dergipark.org.tr/en/pub/akuned/issue/56976/732027>
- Berry, J. W. (1987). Acculturation and psychological adaptation: A conceptual overview. In J. W. Berry & R. C. Annis (Eds.), *Ethnic psychology: Research and practice with immigrants, refugees, native peoples, ethnic groups and sojourners* (pp. 41-52). Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Berry, J. W. (1988). *Understanding the process of acculturation for primary prevention*. ERIC Clearinghouse 220
- Berry, J. W. (1990). Psychology of acculturation. In J. J. Berman (Ed.), *Current theory and research in motivation, Vol. 37. Nebraska Symposium on Motivation, 1989: Cross-cultural perspectives* (pp. 201-234). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.

- Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L.(2014).Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12),1337-1355. <https://doi.org/10.1080/13603116.2014.899636>
- Bozdağ, F. (2020a). Acculturation orientation of migrant students. *Education Quarterly Reviews*, 3(4), 578-586. <https://doi.org/10.31014/aior.1993.03.04.163>
- Bozdağ, F. (2020b). *Mülteci çocukların psikolojik sağlamlıkları ve kültürlenme stratejileri* (Tez No. 619369) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Bozdağ, F. (2020c). Göç sonrası okullarda çeşitliliğin psikososyal yansımaları In E. Yeşilyurt (Ed.), *Eğitim sosyal ve beşeri bilimlerine multidisipliner bakış* (pp. 373-397). Güven Yayıncılık.
- Bozdağ, F., & Bilge, F. (2019). Migration process and its effects on mental health. In Ş. Ş. Erçetin & N. Potas (Eds.), *Chaos, complexity and leadership: Explorations of chaos and complexity theory* (pp. 87-102). Springer
- Bozdağ, F. & Bilge, F. (2021). Adaptation of the Vancouver Index of Acculturation to Turkish and Arabic. *International Journal of Intercultural Relations*, 80, 78-88. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.11.002>
- Brown, R., Eller, A., Leeds, S., & Stace, K. (2007). Intergroup contact and inter-group attitudes: A longitudinal study. *European Journal of Social Psychology*, 37(4), 692-703. <https://doi.org/10.1002/ejsp.384>
- Cameron, L., Rutland, A., Brown, R., & Douch, R. (2006). Changing Children's Intergroup Attitudes Toward Refugees: Testing Different Models of Extended Contact. *Child Development*, 77(5), 1208–1219. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00929.x>
- Castro, V.S. (2003). *Acculturation and psychological adaptation*. Westport, CN: Greenwood Press.
- Chan, W. Y., & Birman, D. (2009). Cross-and same-race friendships of Vietnamese immigrant adolescents: A focus on acculturation and school diversity. *International Journal of Intercultural Relations*, 33, 313–324. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2009.05.003>
- Chen, X., & Graham, S. (2015). Cross-ethnic friendships and intergroup attitudes among Asian American adolescents. *Child Development*, 86(3), 749–764. <https://doi.org/10.1111/cdev.12339>
- Coşkun, İ., Ökten, C. E., Dama, N., Barkçin, M., Zahed, S., ... ve Özserap, H. (2017). Engelleri Aşmak: Türkiye’de Suriyeli Çocukları Okullandırmak. Seta yayınları.
- Eller, A., Abrams, D., & Gomez, A. (2012). When the direct route is blocked: The extended contact pathway to improving intergroup relations. *International Journal of Intercultural Relations*, 36, 637– 646. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.03.005>
- Ergün, N. (2020). Göçün sosyopsikolojik etkileri: Göçmenlere yönelik psikolojik danışma hizmetleri. In H. Sakız & H. Apak (Eds), *Türkiyede göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (pp.249-273). Ankara: Pegem Akademi.
- Ergün, N. (2021). *Süryani Gençlerin Anlatı Kimliklerinde Kuşaklararası Anlatıların Rolü* (10375608) [Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/CikisServlet?islem=kuloo0>
- Ertong Attar, G., & Küçükşen, D. (2019). Somehow familiar but still a stranger: Syrian students in Turkish higher education. *Journal of International Migration and Integration*, 20, 1041–1053. <https://doi.org/10.1007/s12134-018-00647-8>

- Eser, H. B., & Uygur, M. R. (2019). Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların bütünlük tehdit ve sosyal mesafe kuramları doğrultusunda incelenmesi: Süleyman Demirel üniversitesi örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 95, 131-162. <https://doi.org/10.36484/liberal.609598>
- Firat, M., & Ataca, B. (2020). When does imagined contact reduce prejudice? No evidence that in-group identification moderates the imagined contact effect. *Social Psychology*, 51(4), 254–266. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000413>
- Findor, A., Hruska, M., Jankovska, P., & Pobudov, M. (2021). Re-examining public opinion preferences for migrant categorizations: “Refugees” are evaluated more negatively than “migrants” and “foreigners” related to participants’ direct, extended, and mass-mediated intergroup contact experiences. *International Journal of Intercultural Relations* 80, 262–273. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.12.004>
- Frounfelker, R. L., Miconi, D., Farrar, J., Brooks, M. A., Rousseau, C., Theresa S., & Betancourt, T. S. (2020). Mental Health of Refugee Children and Youth: Epidemiology, Interventions, and Future Directions. *Annual Review of Public Health*, 41(1), 159-176. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth040119-094230>
- Gijsberts, M., & Dagevos, J. (2007). The Socio-cultural Integration of ethnic minorities in the Netherlands: Identifying neighbourhood effects on multiple integration outcomes. *Housing Studies*, 22(5), 805-831. <https://doi.org/10.1080/02673030701474768>
- Giovannini, D., & Vezzali, L. (2011). Contact with immigrant parents as a predictor of teachers' attitudes and acculturation orientations toward immigrant children. *International Journal about Parents in Education*, 5(2), 65-76.
- Gómez, Á., & Huici, C. (2008). Vicarious intergroup contact and role of authorities in prejudice reduction. *The Spanish Journal of Psychology*, 11(1), 103–114. <https://doi.org/10.1017/S1138741600004169>
- Güler, M. (2019). Ortak iç-grup kimliği, gruplararası temas ve algılanan tehditlerin Suriyeli bireylere yardım etme niyeti üzerine etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 8(2), 916-938. Retrieved from <http://www.itobiad.com/issue/44987/497145>
- Gustafsson, E., & Alawi, N. (2015). ‘Aliens—but friends’: practice placement at Balata refugee camp, Palestine. *European Journal of Social Work*, 18(3), 397-411. <https://doi.org/10.1080/13691457.2014.925848>
- Hannover, B., Kreutzmann, M., Haase, J., & Zander, L. (2020). Growing together—effects of a school-based intervention promoting positive self-beliefs and social integration in recently immigrated children. *International Journal of Psychology*, 55 (5), 713–722. <https://doi.org/10.1002/ijop.12653>
- Heeren, M., Wittmann, L., Ehlert, U., Schnyder, U., Maier, T., & Müller, J. (2014). Psychopathology and resident status – comparing asylum seekers, refugees, illegal migrants, labor migrants, and residents. *Comprehensive Psychiatry*, 55, 818-825. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2014.02.003>
- Huang, F., Shi, K., Zhou, M., Stathi, S., & Vezzali, L. (2020). Can interethnic contact between majority (Han) and minority (Uyghur) people in China influence sense of Chinese national Community? The role of positive and negative direct, extended and vicarious intergroup contact.

- International Journal of Intercultural Relations*, 77, 125-159.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.05.008>
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (2015). *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu: Politika ve uygulama önerileri*. 15 Nisan 2021 tarihinde alınmıştır.
<http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf>
- Joyce, L., & Liamputtong, P. (2017). Acculturation stress and social support for young refugees in regional areas. *Children and Youth Services Review*, 77, 18–26.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.03.016>
- Karim, S., Hue, M. T., & Ullah, R. (2021). Acculturative challenges among Pakistani secondary school students in Hong Kong. *International Journal of Intercultural Relations* 82, 1–11.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.02.006>
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., Hassan, G., Rousseau, C., & Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *Canadian Medical Association Journal*, 183(12), 959-967.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20603342/>
- Kneer, J., van Eldik, A. K., Jansz, J., Eischeid, S., & Usta, M. (2019). With a little help from my friends: Peer coaching for refugee adolescents and the role of social media. *Medai and Communication*, 7(2), 264-274. <https://doi.org/10.17645/mac.v7i2.1876>
- Küçükkömürler, S., & Sakallı-Uğurlu, N. (2017). Gruplar arası ilişkileri düzenlemede sosyal temas kuramları: Gruplararası, Yayılmacı ve Hayali Temas. *Nesne Psikolojisi Dergisi*, 5(9), 1-31.
<https://www.nesnedergisi.com/makale/pdf/1466592418.pdf>
- Lindert, J., von Ehrenstein, O. S., Priebe, S., Mielck, A., & Brahler, E. (2009). Depression, anxiety in labor migrants and refugees – A systematic review and meta-analysis. *Social Science & Medicine*, 69(2), 246-257. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2009.04.032>
- Mäkinen, V., Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I., & Renvik, T. A. (2019). A teacher-led vicarious contact intervention in culturally mixed classrooms with in- and outgroup role models of intergroup friendship. *Journal of School Psychology*, 75, 27–40.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2019.07.002>
- Martiny, S. E., Froehlich, L., Soltanpanah, J. & Haugen, M. S. (2020). Young immigrants in Norway: The role of national and ethnic identity in immigrants' integration. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 312–324. <https://doi.org/10.1111/sjop.12594>
- Maué, E., Diehl, C., & Schumann, S. (2021). Young refugees in prevocational preparation classes: Who is moving on to the next step?. *Journal for Educational Research Online*, 13(1), 105–127.
<https://doi.org/10.31244/jero.2021.01.04>
- Meeusen, C. (2014). The parent–child similarity in cross-group friendship and anti-immigrant prejudice: A study among 15-year old adolescents and both their parents in Belgium. *Journal of Research in Personality*, 50, 46–55. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2014.03.001>
- Merrill, N. ve Fivush, R. (2016). Intergenerational narratives and identity across development. *Developmental Review*, 40, 72-92. <http://dx.doi.org/10.1016/j.dr.2016.03.001>

- Miles, E., & Crisp, R. C. (2014). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Process and Intergroup Relations*, 17(1), 3-26. <https://doi.org/10.1177/1368430213510573>
- Moreno, R. P., & Chuang, S. S. (2010). Challenges facing immigrant parents and their involvement in their children's schooling. In S. S. Chuang & R. P. Moreno (Eds.), *Immigrant children: Change, adaptation, and cultural transformation* (pp. 239-254). United Kingdom: Lexington Books.
- Motti-Stefanidi, F., & Masten, A. S. (2017). A resilience perspective on immigrant youth adaptation and development. In N. J. Cabrera & B. Leyendecker (Eds.), *Handbook on positive development of minority children and youth* (pp. 19-34). Springer International Publishing.
- Munniksma, A., Verkuyten, M., Flache, A., Stark, T. H., & Veenstra, R. (2015). Friendships and outgroup attitudes among ethnic minority youth: The mediating role of ethnic and host society identification. *International Journal of Intercultural Relations* 44, 88-99. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2014.12.002>
- Mültecililer Derneği (22.03.2021). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Şubat 2021*. <https://multecililer.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Myeong, H., & Lee, A. (2021). Intergroup friendships between South Korean hosts and North Korean refugees: Implications for educational practices. *British Educational Research Journal*. <https://doi.org/10.1002/berj.3698>
- Nikolaou, G., & Samsari, E. (2020). Greek university students' attitudes towards refugees: The role of contact with refugees in a common context since the beginning of refugees' arrival. *Revista Internacional de Estudios Migratorios*, 10(1), 73-95. <https://www.researchgate.net/publication/343811046>
- Olğun Baytaş, M., & Çelik, A. (2020). Bir kapı aralamak: Yerel ve Suriyeli çocuklarla yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 15(2), 227-258. <https://doi.org/10.21612/yader.2020.024>
- Özel, D., & Altunay-Yılmaz, H. (2021). Educational journey of refugee students: Suggestions for practitioners. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 12(2), 405-437. <https://doi.org/10.17569/tojqi.852044>
- Özkan, Ö. S., Tercan, M., Türnüklü, A., & Kaçmaz, T. (2020). Gruplararası Olumlu Ve Olumsuz Temas: Aynı Sınıfta Eğitim Gören Türkiyeli Ve Suriyeli İlkokul Öğrencilerinin Sınıf İçi İlişkilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Gözünden İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 601-630. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/58254/649223>
- Paolini, S., Hewstone, M., Cairns, E. & Voci, A. (2004) Effects of direct and indirect cross-group friendships on judgments of Catholics and Protestants in Northern Ireland: The mediating role of an anxiety-reduction mechanism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(6), 770-786. <https://doi.org/10.1177/0146167203262848>
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49(1), 65-85. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.49.1.65>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.90.5.751>

- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 271–280. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.03.001>
- Rousseau, C., & Guzder, J. (2008). School-based prevention programs for refugee children. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 17(3), 533-549. <https://nps.uqam.ca/upload/files/prevention/rousseau.pdf>
- Saklan, E., & Erginer, A. (2017). Classroom management experience with Syrian refugee students. *Education Journal*, 6(6), 207-214. doi: 10.11648/j.edu.20170606.17
- Serin, H., & Bozdog, F. (2020). Refugee children from the point of school administrators and teachers' experiences. *European Journal of Educational Research*, 9(4), 1453-1470. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.4.1453>
- Sinclair, S., Dunn, E., & Lowery, B. (2005). The relationship between parental racial attitudes and children's implicit prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 41(3), 283–289. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2004.06.003>
- Sarmini, I., Topçu, E., & Scharbroadt, O. (2020). Integrating Syrian refugee children in Turkey: The role of Turkish language skills (A case study in Gaziantep). *International Journal of Educational Research Open*, 1, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100007>
- Sezgin, A. A., & Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreçleri. *Humanitas*, 4(7), 417-436. <https://dergipark.org.tr/en/pub/humanitas/issue/26343/277582>
- Smith, E. M., & Minescu, A. (2021). Comparing normative influence from multiple groups: Beyond family, religious ingroup norms predict children's prejudice towards refugees. *International Journal of Intercultural Relations*, 81, 54–67. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.12.010>
- Spyropoulou, E., Sourlantzi, A., Karakosta, A., Kotsampasoglou, M. & Giov, T. (2020). Longitudinal evaluation of friendship project: A multicultural – antiracist program for elementary school children. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00842-w>
- Stefaniak, A., & Bilewicz, M. (2016). Contact with a multicultural past: A prejudice-reducing intervention. *International Journal of Intercultural Relations*, 50, 60–65. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2015.11.004>
- UNICEF (2019). *Yaygın eğitim programı*. 15.04.2021 tarihinde alınmıştır. <https://www.unicef.org/turkey/media/8006/file>
- Tercan, M., Bisagno, E., Cocco, V. M., Kaçmaz, T., Turnuklu, A., Stathi, S., & Vezzali, L. (2020). Reducing prejudice toward Syrian refugee children: A vicarious contact intervention among Turkish elementary school children. *Journal of Community Psychology*. <https://doi.org/10.1002/jcop.22480>
- Tip, L. K., Brown, R., Morrice, L., Collyer, M., & Easterbrook, M. J. (2019). Improving refugee well-being with better language skills and more intergroup contact. *Social Psychological and Personality Science*, 10(2), 144–151. <https://doi.org/10.1177/1948550617752062>
- Topçu, E., Büyükebeşe, T., & Durmuş, Ü. (2019). Suriyeli öğrencilerin bakış açısı ile göç ve eğitim. *KalMIRE Çyay ın No 1*, Ankara.

- Torres, H. J. (2020). Now I feel comfortable being around people I don't know": The benefits of including cultural consultants in teaching about world cultures. *The Journal of Social Studies Research*. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2020.09.004>
- Trueba, H.T. (1988). *Raising silent voices: Educating the linguistic minorities for the 21st century*. New York: Harper & Row.
- Turner, R. N., Hewstone, M., & Voci, A. (2007a). Reducing explicit and implicit outgroup prejudice via direct and extended contact: The mediating role of self-disclosure and intergroup anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, *93*, 369-388. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.3.369>
- Turner, R. N., Crisp, R. J. ve Lambert, E. (2007b). Imagining intergroup contact can improve intergroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, *10*(4), 427-441. <https://doi.org/10.1177%2F1368430207081533>
- Wilson-Daily, A. E., Kimmelmeier, M., & Prats, J. (2018). Intergroup contact versus conflict in Catalan high schools: A multilevel analysis of adolescent attitudes toward immigration and diversity. *International Journal of Intercultural Relations*, *64*, 12-28. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2018.03.002>
- White, F. A. ve Abu-Rayya, H. M. (2012). A dual identity-electronic contact (DIEC) experiment promoting short-and long-term intergroup harmony. *Journal of Experimental Social Psychology*, *48*(3), 597-608. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jesp.2012.01.007>
- White, F. A., Abu-Rayya, H. M., & Weitzel, C. (2014). Achieving twelve-months of intergroup bias reduction: The dual identity-electronic contact (DIEC) experiment. *International Journal of Intercultural Relations*, *38*, 158-163. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.08.002>
- White, F. A., Borinca, I., Vezzali, L., Reynolds, K. J., Lyshol, J. K. B., Verrelli, S., & Falomir-Pichastor, J. M. (2021). Beyond direct contact: The theoretical and societal relevance of indirect contact for improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*. <https://doi.org/10.1111/josi.12400>
- Wright, S. C., Aron, A., McLaughlin-Volpe, T., & Ropp, S. A. (1997). The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, *73*(1), 73-90. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.73.1.73>
- Vezzali, L., Stathi, S., & Giovannini, D. (2012). Indirect contact through book reading: Improving adolescents' attitudes and behavioral intentions toward immigrants. *Psychology in the Schools*, *49*, 148-162. <https://doi.org/10.1002/pits.20621>
- Vezzali, L., Stathi, S., Giovannini, D., Capozza, D., & Visintin, E. P. (2015a). 'And the best essay is...': Extended contact and cross-group friendships at school. *British Journal of Social Psychology*, *54*, 601-615. <https://doi.org/10.1111/bjso.12110>
- Vezzali, L., Stathi, S., Giovannini, D., Capozza, D., Trifiletti, E. (2015b). The greatest magic of Harry Potter: Reducing prejudice. *Journal of Applied Social Psychology*, *45*, 105-121. <https://doi.org/10.1111/jasp.12279>
- Vezzali, L., Stathi, S., Crisp, R. J., & Capozza, D. (2015c). Comparing direct and imagined intergroup contact among children: Effects on outgroup stereotypes and helping intentions. *International Journal of Intercultural Relations*, *49*, 46-53. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2015.06.009>

- Yanık-Özger, B., & Akansel, A. (2019). Okul öncesi sınıfındaki Suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir etnografik durum çalışması: Bu sınıfta biz de varız!. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 942-966. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/790879>
- Yu, B., Vyas, L., & Wright, E. (2020). Crosscultural transitions in a bilingual context: the interplays between bilingual, individual and interpersonal factors and adaptation. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 41(7), 600-619. <https://doi.org/10.1080/01434632.2019.1623224>
- Zengin, M., & Ataş-Akdemir, Ö. (2020). Teachers' views on parents involvement for refugee children's education. *Journal of Computer and Education Research*, 8(15), 75-85. <https://doi.org/10.18009/jcer.649547>

Extended Abstract

Introduction

Many studies in Turkey emphasize the language barriers that negatively affect the integration of immigrants in school settings. It is stated that there is no healthy interaction with immigrant students due to language inadequacy (Alpaydın, 2017; Topçu, Büyükbeşe, & Durmuş, 2019). At the same time, considering the results of contact studies, there is no direct study on the language barrier, but intergroup contact is required for immigrants to learn the language faster in the place they migrate. Therefore, healthy and positive contact can also positively affect language development (Yu, Vyas, & Wright, 2020).

Purpose

This study aims to reveal the role of contact by examining the studies that establish the relationship between social integration of immigrant students and intergroup contact, examine the effect of contact on prejudice and discriminatory attitudes towards immigrant students, and establish a relationship between contact and attitude changes towards immigrant students through content analysis. Based on this aim there are two main questions of the study.

1. How does intergroup contact affect social integration of immigrant students?
2. Which contact type(s) increase the social integration of immigrant students?

Design and Methodology

Within the scope of the study, research articles published in Turkish and/or English in Web of Science and DergiPark databases for the school integration of immigrant children after the year 2000 were analyzed by content analysis method. The data were collected in the form of document reviews. Documentary reviews of research on how contact affects migrant children are based on two criteria: Studies examining the role of contact in barriers to the integration of children and young people (studies with primary, secondary, high school, and university sample groups) and studies published after the year 2000. As a result of this search;

47 research articles (39 Web of Science and 8 DergiPark) suitable for the study were classified by content analysis and the emphasis on intergroup contact was compiled. The majority of the articles (35) discussed and analyzed in this study are studies conducted with a quantitative research design.

Findings

Although studies on adaptation from direct contact (positive and negative contact) and indirect contact (e-contact, extended contact, imagined contact, parasocial-vicarious contact) were found in 47 articles reviewed (6 studies), most of the studies were found related to reducing intergroup prejudice and discrimination. In addition, four studies (Intergenerational transition contact/Intergenerational contact) were conducted outside of the direct contact and indirect contact types revealed in the literature.

The effect of intergroup contact on social integration of immigrant students

Considering the examined studies, it was found that whether the discriminatory attitudes of the indigenous groups towards the immigrant students or the adaptation of the immigrant students to the school and society, if the intergroup contact is positive, the group interaction has a positive effect. It was found that it is an important factor in overcoming the obstacles to integrate to society and school, and it accelerates the knowledge of immigrant students about the society they migrated to by providing interaction between local and immigrant students. It was also found that immigrant students have positive attitudes in accepting the structure of their society and culture with the friendship relations they establish with local students. It was also stated that attendance at school, which is an important factor for school adjustment, increased thanks to the contact of immigrant children with the local people. Considering all these facts, it was concluded that the quality of the contact established is determinative in the integration of immigrant students to both school and the migrated society.

Types of contacts that increase social integration of immigrant students

Findings revealed that all types of contact increase the quality and quantity of interaction between student groups. In only one study, it was concluded that there was no significant difference in the outgroup perceptions of the students who participated in the intervention programs when compared to the control group. On the other hand, it was found that the members of the minority group participating in the program have an increased level of perception of the norms of the outgroup (the culture they live in).

Implications (Theoretical, Practical, and Social)

It seems that imaginary contact and representative contact are effective for young children. To create these situations in the school environment, it is important to include stories and literature that show the lives of immigrants positively in the textbooks. It is important to give information about the lives of immigrant people at school and immigrants should be affirmed in the context of the introducing. It is important to meet the minimum requirements for the contact to be effective and one of them is the support of the authority. Therefore, it is recommended that teachers-administrators at school have positive attitudes toward immigrant children, see immigrant children as equal status (not perceive them as a problem and not see them as different from other students), implement inclusive education modules to create common educational goals, and work to increase cooperation at school. If the number of immigrant children is high in the school environment, it is important to include more frequent direct contact and vicarious contact activities rather than extended contact studies. Inclusive education modules and programs should be developed. It is recommended to organize activities to establish social, emotional, and cultural bonds between students. In these activities or programs, positive contact should be established in the first place.

Originality/Value

In the articles examined, a type of contact under the name of Intergenerational transition contact/Intergenerational contact, which has not been mentioned in the literature before, was defined. In addition, it was found that when the direct contact (positive and negative contact) is positive, there is a decrease in the obstacles to the harmony of the student groups, and when it is negative, there are factors that make it difficult to adapt. On the other hand, important studies in the literature were compiled by determining the facts that indirect contact (e-contact, extended contact, imagined contact, parasocial-vicarious contact, intergenerational transition contact/intergenerational contact) can also lower the barriers to the integration of immigrant students, particularly studies on indigenous groups have shown that it reduces negative perceptions towards immigrant students and increases the quality of contact/communication.

